

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Յարմարի՞լ, թե՞...

Նոր Երջադաշտի, նոր դարձանքներու ընդդեմը ու յարմարիլը միակ դեղամիջոցն է վերադարձնելու գոյատևումի:

Գիտական նորությունն ուր է որ կը բացայայտեն, ասիկա ընդունուած է, որ ոչ միայն մարդկային, այլև կենդանական է բուսական աշխարհին համար ալ ձիւժը է: Օրինակներով ողորդուած են բնագիտական գիրքերն ու հեռախոսի կայանները:

Եթէ անասունն ու բոյսը զայնք երկար ժամանակի կը կարօտին, որ յարմարին իրենց նոր միջավայրին, նոյնիսկ սերունդներ մէջ է գտնուած անցնին, ապա մարդ, որ մտածող էակ է, իր խելով ու ճկունութեամբ կրնայ կրճատել այդ ժամանակամիջոցը, այլապէս կը սառնալի ու անբող կեանքով անհասնելի կը դառնայ:

Այս նախաբանը ըրի, որդեգիր արծարծեն զայն կարելու հարցն, որ այժմեակն է եւ սագնադարացի. Յայասան աղասանած սուրիա-հայերը դժուարութիւն ունին ընտելանալու տեղական դարձանքներուն ու յարմար գտնուած թէ իրենց սրամարդութիւնը կը փնտրեն եւ թէ Երջադաշտին վրայ բացասականօրէն կ'ազդեն: Անոնք, համեմատաբար փոքր տարածք, արդէն տեղացիի մէջ կ'առնուին, գոհ են եւ իրենց գոհունակութիւնը կը փորձեն վարակիչ դարձնել: Ասոնք կ'ստուգեն լեզուն բաժակին լեզուն կէտը կը տեսնեն, ինչ իրենց նոր կայքին առաւելութիւնները, երբ միաները բաժակին միայն դասարկ կէտը տեսնելով, կը գանգատին անէն ինչէ. «Յայասանցիները կողմիս են, Երբեք կը հոսին, անէն ինչ զայն սող է, Յալէլ» հակառակ որ տղարը եռադա-

սիկ սղեց, անէն ինչ ասէլ աժան է, միտերնին չուսուիր, ուր է Յալէլի փոփոխութիւն, բեղադրուած... Խօսած հայերէններն բան չեն հասկնար... Ու այս յանկերը կը կրկնուի օրը մի քանի անգամ

Անոնք, բաժակին լեզուն կէտը տեսնողները փառք կուտան Աստուծոյ, որ մահապիտակ մատերով արհաւիրէն հեռացան ու աղաչակրութիւն գտան: Կեանքը զայն հաճելի է երկրի մը մէջ, ուր արուեստն ու գրականութիւնը, ծաղկազարդ փողոցներն ու գեղատեսիլ հագուածով ու յարդարանով ժղերէն կանայք ու տղամարդիկ հոգի գոտող գունագեղ խճանկար մը կը կազմեն:

- Մարդիկ փողովուր են, համարակառփն մէջ տարբեր մարդ մը երբ տեսնեն, ոսկի կ'ըլլեն ու տեղ կու տան. Կը տեսնեն մաս մը երեսները ինչ լաւ կ'երգեն, կը նուագեն, կը դառնան, կը նկարեն... սերունդը կը դառնան բանակը, անոնք ի տես կուտին ինչ-որ մէկ հոգարարութեամբ...

Ահա, ասանկ բաներ: Արդար ըլլալու համար ըսեն, որ գոհերը ընդհանրապէս միջակայի հոգ չունին, իսկ դժգոհները ընդհանրապէս անգործ են, միջակայի դժուարութիւններն ունին եւ այդ դժուարութիւնը, գլխաւորաբար, անէն ինչ սեւ կը տեսնեն:

Բնաւ նմանակ չունին մին գովելու եւ միւր ֆնտազիայու, սակայն մտածող են, մախ իրենց հոգեմտութիւնը գացող սրամարդութեանց համար, ապա, անխուսափելիօրէն իրենց դժմեքը դէմքի նոր հորիզոններ դարձնողներուն համար:

Երանի Սուրիոյ դաշտերը վերջ գտնուած ասի յորդանան ալ չգրուէ: Տալէլ-Երեսան

Թուրքիայի ԱԳ նորանշանակ նախարարին հրավիրում են վերնիսաժ

Ամեն օր Երեսանում, վերնիսաժի մոտ, ես տեսնում եմ մի կնոջ, ով մի քանի քավականին կեղծոտ էր հետ Երջում է փողոցում: Այդ կինը հաճախ բղավում է, որդես կանոն՝ անկանոն նախարարություններ ու մտքեր, իսկ երբեմն էլ երգում է՝ հիմնականում ռուսերեն: Օրինակ հաճախ եմ նրանից լսել՝ «Չայկա մոյա, յա սվոյ զայնց» ռուսերեն երգը: Ուրագրավ է, որ կնոջն ուղեկցող շները, որոնք սովորաբար հաչում են ու, չնայած չեն հարձակվում անցորդների վրա, բայց բավականին ագրեսիվ՝ առնվազն տես ունեն, այն դեպքերին, երբ կինը երգում է 90-ականների ռուսական դոգ Երեսանի գոհարներից, լսում են ու ուժարդարաբար լսում իրենց «Տիրոջը»: Կինն էլ, ըստ երևույթին, իրեն ունկողնելու գտնուած էլ ավելի բարձր է գոտում «Չայկա մոյա, յա սվոյ զայնց»:

Վերնիսաժ, ինչպէս դիվանագիտական, միջոցառում է թելադրում՝ նախարարատեսչու Թուրքիայի նախագահի ամբիջան այցը՝ Ճիժեռնակաբերդ, եւ տեղում ծանոթանալու «Երգող կնոջ» հետ:

Ահա, թէ ինչու: Սահմանելով Թուրքիայի ԱԳ նախարարի դասընդ, Չավուչուրուն հարցազրույց է սվել ադրբեյջանական «ԱՊԱ» գործակալությանը, որտեղ մասնավորաբար ընդգծել է, թէ «Թուրքիան Ադրբեյջանի հետ միասին կոչված շայնց ցեղատարածական 100-րդ տարեկան ընդառաջ միջոցառումների դէմ»:

Սեւ այլ հարցի դասախոսելիս՝ Չավուչուրուն նշել է, որ ինքն անէն դարազայում ներկայացնելու է նաեւ Ադրբեյջանի Կաշիքը, քանի որ ինքը՝ «Նաեւ Ադրբեյջանի ԱԳ նախարարն է»: Բոլորովին այլ եւ աննշան ոչ մէկ ֆնտազիայի թեման է, թէ ի՞նչ իրավունքով է մեկ այլ երկրի նախարարը, փաստորեն, հայտ ներկայացնում ղեկավարելու մեկ այլ երկրի արտաքին փողովակա գերատեսչությունը: Սեւ այստեղ այլ բան է հետաքրքրում: Բանն այն է, որ ավելի վաղ, երբ Չավուչուրուն դեռ չէր դարձել ԱԳ նախարար, նա, խոսելով կոնկրետ Ֆրանսիայում, նախագահ Օլանդի ընտրվելուց հետո շայնց ցեղատարածական հերժուած ֆրոնտներ դաստիարակող հավանականության մասին, հայտարարել էր. «Օլանդն ավելի վստահավոր է, քան Մարկոզին: Բայց ես գնալու եմ Ֆրանսիա եւ ամբողջ ուժով գոտում, որ ցեղատարածություն չի եղել, դե թող ինձ ձեռքակալեն...»

Չաննայնդեպս, համառոտ վերահասարակ ենք, որ Սեւուր Չավուչուրուն հրավիրում են վերնիսաժ՝ առաջին հերթին իր համար մի զայն կարելու ծանոթություն հաստատելու նմանակով: Չէ՞ որ նա արդէն սովորել է երգը՝ «Ին նախարար, ես ֆո նախարարն եմ»... Տալէլ-Երեսան

ՏԻՊՈՒՆ ԵԿԱՎՅԱՆ

Տայասանի եզդիների ճիշը

Իրաքի տարածքի զգալի մասում ջիհադիստների հռչակած «Իսլամական դեմոկրատիայի» հոլովի վերջերին գանգալածային բռնարարներ սկսեցին ազգային եւ կրօնական փոքրամասնությունների դէմ: Մասնավորապէս կոտորածների, կտտանքների եւ առեւանգումների ենթարկվեցին եզդիները: Մոտ 200 հազար եզդիներ դարձան անօթեամբ, եղան հազարավոր գոհեր: Իրաքում եզդիական սրբավայրերի կործանումը ահագանգ դարձավ, որդեսգի Տայասանի եզդիների առաջնորդները փորձեն ջարդերից վերադարձնելու Երեսան թերթի բուժվելու:

Բորիսը իրեն հասանելի միջոցներով հրատարակում է «Եզդիների ձայն» երկլեզու (հայերեն եւ կուրմանջի) թերթը: Երեսանը լրագրող իրեն օտար չի զգում Տայասանում, որտեղ Մեծ եղեռնի սարիներին հաստատվեցին հազարավոր գոհեր սված իր նախնիները. այն ժամանակ, հայերից բացի, կոտորվեցին փողոցի ասորիներ եւ դոնսոսի հոլովներ: Տայնց բանակում ծառայած Բորիս Մուրազին նախարարատեսչուներից գերեւ հայացքով է նայում ՌԴ-ում ազգային փոքրամասնության կարգավիճակին: Նա երեսանում է դասում իր չեստած խորհրդային հետադարձման ժամանակաշրջանի մասին, երբ Տայասանում եզդիներն իրենց լեզվով անէնօրյա ծրագրեր ունէին Երեսանի շարժումը, եւ իր հայրենակիցներից ոմանք կարելու դաստիարակում էին զբաղեցնում: Դա աննախադեռ սոցիալական վերելք էր գլխավորապէս անասնադարձութեամբ զբաղվող եզդի բնակչության համար:

մասնակցելով թուրքերի եւ ֆրեքի դեմ: Արցախյան ազատամարտին մասնակցել են մոտ 500 եզդի կամավորներ: Տայասանի խորհրդարանը 2002 թ. ճանաչեց եզդիական ինքնության փաստը՝ դրանով իսկ ուժեղացնելով այդ սփռված ժողովրդի ազգային ինքնագիտակցությունը:

Ներկայումս եզդիների մայրենի լեզուն ազատորեն դասավանդվում է Տայասանի 20 եզդիական դպրոցներում: Այդուհանդերձ Բորիս Մուրազին դժգոհում է, թէ այդ ուսումնական հաստատություններում Տայ ելեղեցու դաստիարակող դասընթացի գոյությունը «միջակ է եզդիների մասաղ սերնդի կրօնափոխությանը»:

Բորիս Մուրազին մտածում է եզդիների հնարավոր ձուլման վստահ: «Թեւեւ ունենք դասագրքեր, բայց չունենք մեր լեզվին ֆաշտայական ուսուցիչներ եւ համարադասական դաստիարակողներ անցած կարգեր», դժոհում է նա: Իրաքի ուսուցիչները հրաշալիորեն տիրապետում են լեզվին, բայց օգտագործում են արաբական այբուբեն, մինչդեռ Տայասանի եզդիներն օգտվում են սլավոնական կամ լատինական գրերից, որոնք հնչյունաբանորեն ավելի հարմար են: Բորիս Մուրազին վերջին տարիների միակ դրական երեւոյթը համարում է եզդիական սաճարի բացումը Ալնալանում (Արմավիրի մարզ): Սակայն բուն իմաստով մշակութային կյանքը բացակայում է, չկան ազգագրական դարձանքներ եւ գրողների միություն:

24-ամյա Բորիս Մուրազին Տայասանի եզդիների նոր սերնդի գործունեւ նկարագրողից է, 2011 թվականից գործող «Սինջարի եզդիական միության» համահիմնադիրներից մեկը: Նրա հիմնած ոչ կառավարական կազմակերպությանը ՌԴ-ում բրիտանական դեսպանատան տարածքում օգնության շնորհիվ ինքը կարողանում է իր ժամանակի մի մասը հասկանալով կուրմանջի ֆրեքերենին խիստ մեծավոր մայրենի լեզվի դասավանդմանը Տայասանի 20 եզդիական դպրոցներից մի քանիսում: Իրաքի դեմքերից հետո նրա կազմակերպությունը սկսեց դրամահավաք, որը լայնորեն լուսաբանվեց հայկական լրատվամիջոցներում:

«Մեզ մեզ ենք ոչ թէ կարելու քանի խոսքեր, այլ գործեր», ասում է Մուրազին՝ ավելացնելով, որ «Իրաքի ներկայիս իրադարձությունները 1915-ի Ցեղասպանության կրկնությունն են»:

Ի դեպ, Տայասանի կառավարությունը ՄԱԿ-ի միջոցով 100 հազար դոլար անհետաձգելի մարդասիրական օգնություն հասկանալու Սինջարի լեռներում մնացած եզդիներին:

«Քաղաքական լուծում Քրդսանին» կարգախոսներով եւ Իրաքի բոլոր փոքրամասնություններին (եզդի, մահմեդական, ֆրիսոնյա) դաստիարակող դաստիարակողներով: 1915-ի սարսափները տեսած հայ ժողովրդի անուցից համերաբակութեամբ ելույթ ունեցավ ֆրանսահայոց համակարգիչ հանձնախմբի ներկայացուցիչ Արա Թորանյանը, օգոստոսի 23-ին կազմակերպված մեկ ուրիշ համանաման ցույցի ժամանակ Ֆրանսիայի հայկական ինստիտուտի անունից համերաբակութեամբ խոսելով հանդէս եկավ վերադարձնելու Ռընէ Լեոնյանը:

19-րդ դարի վերջերից հայերի հետ կողմնակողմ կռվել են եզդի ազգային հերոս Ջահանգիր Աղայի (1874-1943) մարտիկները, գորավար Անդրանիկի (1865-1927) հետ

«France-Arménie», septembre 2014
Ֆրանս. քարգ. Գ. Բ.

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

1931-ին, դասաբան Ջեյմս Ադամսն իր «Ամերիկյան էպոսը» գրում (The Epic of America), գրեց «ամերիկյան երազանքի» մասին: Դա համաժամանակաբար սնտեսական մեծ ճգնաժամի տարիներից մեկն էր, որը ծանրագույն հետեանգներ ունեցավ ԱՄՆ-ի սնտեսության եւ մարդկանց սոցիալական կացության վրա: Ադամսը, ցանկանալով հուսադրել իր հայրենակիցներին, գրեց հետագայում թեավոր դարձած խոսքերը. «Ամերիկյան երազանքը մի երկրի մասին, որտեղ յուրաքանչյուր մարդու կյանքը կլինի ավելի լավ, հարուստ եւ լիարժեք, որտեղ յուրաքանչյուրը հնարավորություն կունենա սսանալ այն, ինչին ինքն արժանի է»:

Անցան սասնամյակներ: Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների ժողովուրդը ոչ միայն հաղթահարեց մեծ ճգնաժամը, այլ աս ու աս այլ փորձություններ, երկիրը արունակեց զարգացալ, դառնալով աշխարհի ամենամեծ սնտեսությունն ունեցող եւ ամենահարուստ երկիրը: Ադամսի «ամերիկյան երազանք» իրականություն դարձավ: ԱՄՆ-ն հնարավորությունների երկիր է, որտեղ յուրաքանչյուր մարդ, որն ունի գիտելիքներ, հմտություններ, կարող է դրսեւորել իրեն եւ աղբյւր բարեկեցիկ ու արժանավայել: Պասսակական չէ աշխարհի բոլոր երկրներից դեռի այդ երկիր բարեկեցություն փնտրող մարդկանց չդադարող հոսքը: Սակայն, այդ երկրում աղբյւրների համար լինելով իսկապէս երազանքի, բարեկեցության երկիր եւ հոգասար ղեռնություն, նրա մասին տրամադրուհի հակառակ ընկալումն է ձեւավորվել աշխարհի մնացած մասում:

Ընդ որում, որքան էլ արտառք թվա, աշխարհում ԱՄՆ-ի հանդեմ համընդհանուր բացասական մոտեցման մասին անտեղյակ է այդ երկրի բնակչության հիմնական մասը, իսկ իմացողներից աստեղն էլ այդպէս էլ չեն հասկանում, թե ինչն է աշխարհում չեն սիրում իրենց երկիրը:

ԱՄՆ-ին համեմատում են սասանայի, չարիի հետ, անվանում

նրան ագրեսոր կամ օկուպանս, դահանջում են հաշի առնել այս կամ այն երկրի ու ժողովրդի ավանդույթներն ու սովորույթները: Ի վերջո, դահանջում են որդեգրել ԱՄՆ-ն դադարի իրեն համարել միակ եւ վերջին ճանաչությունը բոլոր հարցերում, դադարի գործել ինչպէս համաշխարհային ոսիկան, որը չի ենթարկվում որեւէ օրենքի, այլ գործում է այնպէս, ինչպէս նոյաակահարմար է ցանում, իր հետ բերելով նորանոր դժբախտություններ, արյունահեղություն, զոհեր եւ արցունքներ:

ներին հեղաշրջմամբ սաղալելուն, իսկ այդ նոյաակահանջները հետո՝ անիշխանություն, փաստ, երկրաշարժական դահանջներ երկրի ներսում եւ զոհեր, հարյուրավոր, հազարավոր զոհեր, որոնց վերջը չի տեսնու:

Ո՛վ կարող էր ենթադրել, որ 20-րդ դարի վերջում Եվրոպայի կենտրոնում, Սերբիայի մայրաքաղաք Բելգրադը կենթարկվեր այնպիսի դաժան ճնթակոծության, ինչպիսին ֆաշիսական օկուպացիայի ժամանակ չէր եղել: Ամերիկյան ռազմական օդանավերը հիմնահասակ ավե-

հրահում, ԱՄՆ-ն լայն դուռ բացեց իսլամիստ արմատականների համար: Նրանք այժմ մեկը մյուսի հետեւից նոր սարածներ են գրավում Լիբիայում, Իրահում, Սիրիայում: Իսկ միակ ղեռնությունը, որ արդեն տեք սարի կասաղի դայքար է մղում իսլամիստների դեմ՝ Սիրիան, ԱՄՆ-ի կողմից ենթարկվում է դահանջից: Մերիկյան հերթական ճնթակոծության օջախը: Նույն «իսլամական խալիֆաթի» մարդաստանները, երբ կռվում էին Բաւար Ասաղի գործերի դեմ, ԱՄՆ-ի

դահանջմամբ սաղալելով գործող մախազահին, իշխանության գլուխ եկան ԱՄՆ աստեղը սեփական երկրի աստեղից վեր դասող մախազահ եւ իշխանություններ: Իշխանություն, որը բոլոր նրանց, ովքեր համաձայն չէին իր հետ, փորձեց լռեցնել ճնթակոծությունների եւ դահանջմամբ մի միջոցով: Գոնե այս դահին իրադարձությունները ցույց սվեցին, որ եղբայրաստան դահանջում, որը հրահրվեց նույն ԱՄՆ-ի անթափույց աջակցութամբ, հաջողություն չի բերում այն սկսողներին: Իսկ այն, որ զոհերի թիվը դարձյալ հազարներով է հաշվվում, ավերվածությունները առեւելի են, իսկ Ուկրահնան ցանվում է սնտեսական լրջագույն ճգնաժամի ցեմին, եթե չաստեմ մեջ, դարձյալ աս չի հուզում ԱՄՆ-ին:

«Ամերիկյան երազանքի» եւ ամերիկյան մղձավանջի միջեւ

ԽՍՀՄ փլուզումը եւ «սառը դահանջմամբ» ավարտը, թվում էր, թե հնարավորություն էր առաջացրել նոր աշխարհակարգ կառուցելու, այնպիսի աշխարհակարգ, որը մնան լինեւ «ամերիկյան երազանքին» ամբողջ աշխարհի համար: Սակայն փոխաբերելով ստեղծվեց ամերիկյան մղձավանջը՝ իր արտառքումը ցանկով աշխարհի սարբեր հասվածներում՝ Սերբիա, Աֆղանստան, Իրահ, Լիբիա, Եգիպտոս, Սիրիա, Ուկրահնա, զուհավոր հեղափոխությունների թատերաբեմ դարձած նախկին խորհրդային մի փանի հանրաղեռություններ: Բոլոր այս երկրներում գործեց ամերիկյան սցենարը՝ փորձական հզոր հարձակում ուղղված գործող իշխանություն-

րեցին այդ փողափ ենթակառուցվածներն ու բազմաթիվ այլ ցեմներ, նույնիսկ հեռուստակայանը, հազարավոր խաղող բնակիչներ զոհվեցին:

Լիբիայի մնան ծաղկուն եւ բարեկեցիկ երկիրը այսօր բառացիորեն ծվասվում է սարբեր ցեղերի եւ խմբավորումների բախումներից: Նախկին բռնաղեռին սաղալելով, երկիրը վերածվեց ավերակների, բնակչությունը մասնվեց չմարդկային, ամեն դահի ենթակա բռնությունների եւ սղանդի: Այս երկրում հեղաշրջման առաջին զոհերից դարձավ ԱՄՆ-ի դեսղանը, որին դահանջաբար սղանեցին իսլամիստ արմատականները:

Տաղալելով Զաղաֆին Լիբիայում եւ Սաղղան Գուտեյնին

կողմից ոռակվում էին աղսամբներ, իսկ երբ նրանք սկսեցին զավթել ամերիկյան աղբյուրներից ներմ ցանվող Իրահի սարածները, «հանկարծ» ամերիկյան կողմի համար դարձան ահաբեկիչներ: Ի՞նչը փոխվեց այդ ընթացքում: Ոչինչ:

Պասնությունը հերթական անգամ կրկնվում է: Աֆղանական դահանջմամբ «ծնված» Ոսամա բեն Լադենը ամերիկյան աջակցությունն էր սսանում խորհրդային գործերի դեմ կռվելու ժամանակ, բայց դարձավ աշխարհի թիվ 1 ահաբեկիչը եւ սղանալիք առաջին հերթին հենց ԱՄՆ-ի համար: 2001-ի սեղտեմբերի 11-ի ահաբեկչությունը, որը մի փանի հազար ամերիկացիների կյանք խլեց, դարձյալ դահ չեղավ ոչ ԱՄՆ մախորդ վարչակարգի, ոչ այս վարչակարգի համար: Ամերիկյան փողափականությունը մնաց նույնը՝ նույնացնելով իրեն եւ միջազգային հանրությունը, բոլորի փոխարեն միանձնյա որոշումների ընդունելով եւ գործողություններ իրականացնելով, ինչին որդես արդունք սսանալով «իսլամական խալիֆաթ», որտեղ առաջին հերթին սղանում են ամերիկացի դահանջներին:

Վերադառնամ Եվրոպա: Եվրոպայի ամենամեծ ղեռնությունը՝ Ուկրահնան դարգաղես խաղալիք է դարձել ամերիկյան վարչակարգի ձեռնին: Բռնի հե-

Ի վերջո, ի՞նչ է ուզում ամերիկյան փողափականությունը աշխարհից, մինչեւ ո՛ր է ծրագրում հասնել, ինչքան մարդ դեռես ղեռն է զոհվի, զրկանների ու հալածանքների ենթարկվի, չմարդկային ու սովի մասնվի, ինչքան երկիր դեռ ղեռն է ավերվի, որդեսգի ամերիկյան աստեղը բավարարված լինեմ: Ինչն է «ամերիկյան երազանքի» ղեռն է բարեկեցություն եւ եղանկություն բերի ԱՄՆ-ի ժողովրդին եւ ցավ ու սառաղանքներ՝ ուրիշներին: Կգա՞ արդոք այդ դահը, երբ ԱՄՆ-ն կսկսի հարգել մնացած աշխարհին եւ մնացած աշխարհն էլ հարգի (այլ ոչ թե վախենա կամ զգուշանա ճնթակոծություններից կամ արգելներից) ԱՄՆ-ին:

ԱՄՆ-ը, անուշտ, չի կարող չունենալ եւ չդահանջանել իր աստեղն ամբողջ աշխարհում, բայց կարող է դահ անել այնպէս, ինչպէս այլ խոտոր ղեռնությունները, օրինակ՝ Չինաստանը, Գնկաստանը, Բրահիլան, կամ գոնե այնպէս, ինչպէս Կանահան, Եգիպտոս, Ավստրալիան, կամ թեկուզ ինչպէս Ռուսաստանը: ԱՄՆ հաջող մախազահը գուցե հնարավորություն սա, որ սեփական երազանքի մասին խոտեն եւ փորձեն իրականացնել նաեւ այլ ժողովուրդները, որոնց նա կարող է օգնել կամ չօգնել, բայց որոնց նա վերջաղես կղաղարի դահարդել:

➔ 1 Գենց այստեղ էլ Գայասանի ներին փողափական դահի հիմնական ինտրոն է, «թեժացման» անկյունաքարը: Բանն այն է, որ Սահմանադրության առաջարկվող փոփոխությունները ենթաղում են անցումը կիսանախագահական գործող համակարգից՝ խորհրդարանական համակարգի: Ուժեղ ու ամբիցիոզ լիդերներ ունեցող ԲԳԿ-ն, ԳԿԿ-ն ու «ժառանգությունը», իհարկե, ժամանակավերց են դիտարկելու այս բարեփոխումների փնտրումը: Չի բացառվում, սակայն, որ այս առումով նրանց հաջողվի դահողանել ոչ իշխանական հենց փողալի ձեւաչափը, եթե անգամ ԳԳԿ-ն դուրս գա փողալից, եւ ուժեղ ու ոչ դակաս ամբիցիոզ լիդեր ունեցող ՕԵԿ-ի ցնորիվ: Այսինքն ԲԳԿ-ն, ԳԿԿ-ը, «ժառանգությունը», տեսականորեն՝ ՕԵԿ-ը կարող են համատեղ ուժերով դայքարել՝ ընդդեմ գործող իշխանությունների, բայց, օրինակ, գալիք մախազահական ընտրություններում նրանցից յուրաքանչյուրն ունենալու է իր թեկնածուն, որը ամենայն լրջութամբ ակնկալելու է սսանալ ԳԳ մախազահի դահանջը, ինչի լիարդուությունների թուլացումը՝ Սահմանադրա-

կան բարեփոխումների արդունքում, թուլալ, իհարկե, չի կարելի:

Եթե այս ամենն, իրոք այսպէս է, կնւանակի, որ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը ակշիլ համագործակցության մեջ է Ռոբերտ Զոչարյանի հետ, որքան էլ սա երկուսի ու նրանց համակիրների համար սքաղողծության ղեռն մի բան լինի: Իհարկե առաջին ու երկրորդ մախազահներն ավելի աս միմյանց «ասելու» (փողափականաղես, անուշտ) հիմներ ունեն, փան համագործակցության, ավելի աս բաժանարար գծեր կան այս երկուսի միջեւ, փան միավորող, սակայն կա մի նրբություն: Եւ Տեր-Պետրոսյանը, եւ Զոչարյանը իսղառ չեն դարդել իրենց փողափական ամենաբարձր ամբիցիաները, ամենեւին դահահական չէ, որ Գայասանի երեք մախազահներից միայն այս երկուսն են, որ երբեք չեն հայտարարել, թե ինչ է լինի, իրենք էլ չեն առաջարկելու ԳԳ մախազահի դահանջում՝ երրորդ անգամ: Գիտեցնեմ, որ գործող մախազահ Սերժ Սարգսյանը մնան հայտարարութամբ հանդես եկել է՝ մեկնարկ սաղով Սահմանադրական բա-

Թեժացումները

բեփոխումների փաթեթի փողափական հասարակական փնտրումներին: Այսինքն Զոչարյանն ու Տեր-Պետրոսյանը նույնն են իրենց չքավարարված փողափական ամբիցիաները բավարարելու ցանկության ուժգնությամբ, եւ նրանց միջեւ «սքաղողծ» համագործակցությունը հնարավոր է, փանի դեռ Գայասանում ամենաբարձր իշխանությունը սսանալու համար նրանք դայքարում են երրորդ մեկի դեմ, ոչ թե միմյանց:

Գահի առնելով, որ փողափականություն մեջ հնարավոր է ամեն բան, փանի որ դահ մեջ հավերժ դահանակիցներ կամ թեժանիներ չկան, այլ կան հավերժ աստեղ, չի բացառվում, որ այս դահին հանընկնում են առաջին ու երկրորդ մախազահների աստեղը: Գանեայն դեղս, Տեր-Պետրոսյանը համագործակցում է մի փողափական ուժի հետ, որի հետեւում, հակառակը թող փորձեն աղացուցել, կանգնած է Ռոբերտ Զոչարյանը:

Երկրորդ, ավելի կարձ սարբերակ էլ կա, ըստ որի Ռոբերտ Զոչարյանը, համաձայն իր իսկ վերջերս արած հայտարարության,

թե՛ «դահարաղու դեմ եւ չեն գնա», խաղում է գործող մախազահի հետ, ոչ թե նրա դեմ: Գետեարար ԲԳԿ-ն ֆիհանասղես ուժեղ, հետեարար՝ գրավիչ բայց եւ փողափականաղես կախված «ոչ իշխանություն» անունն է սսանել՝ ընդդիմաղի դահը կոնսոլիդացված ու վերահսկելի դահելու նոյաակով: Անկեղծ սսած, այս սարբերակին հավասալ խանգարում է միայն մեկ բան.առաջին մախազահի փողափական հոսարությունն ու փորձառությունը. Տեր-Պետրոսյանը հաղիվ թե չզգար, իսկ գաղաց հետ թուլ սար, որ իրեն սանեն այնտեղ, որտեղ ուզում են սանել, առանց կամ հակառակ իր կամի:

Եւ վերջին սարբերակը, սս ամենամահարտեսականն է: Գայասանում ըստ էության սկզբունքային փողափական դայքար չկա, կան աստեղներ, որոնք երբեք, թվում է ըստ ներին դայքանավորվածության, գործողություն չեն դահում: Սա՛՛ որովհետեւ երեք մախազահները գործում են միասնաբար, ընդհանուր աստեղից ելնելով, ամենեւին ոչ միմյանց դեմ: Իսկ ո՛ւմ դեմ, կահեղը բարդ չէ, հավասալն է բարդ:

ԳԵՂԱՍ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

ՀՀ գյուղըրոսն ու այն կառավարելու կոչված հարկատուներին միջոցներով...

արժեքով Երևանի գերիզոր գործարան կա, իսկ Երևանում...

Այսուհանդերձ վերադառնալով կառավարելու խնդիրն է...

ՀՀ յուրաքանչյուր քաղաքացի կհասնի, որ հիմնական...

Նախընտրված երկրում աղանդավոր 300-400 հազարական...

Գյուղըրոսի հիմնական խնդիրներ համարվող մոտեցումները...

Քառորդ դար արդեն եզրից արժանանում է, որի ծավալները...

25.08.2014 թ.

Գյուղըրոսը՝ զավեցի ու զարմանքի արանում

կարող եղանակներ ու չոր կաթ, անգամ սոխ ու սխտր:

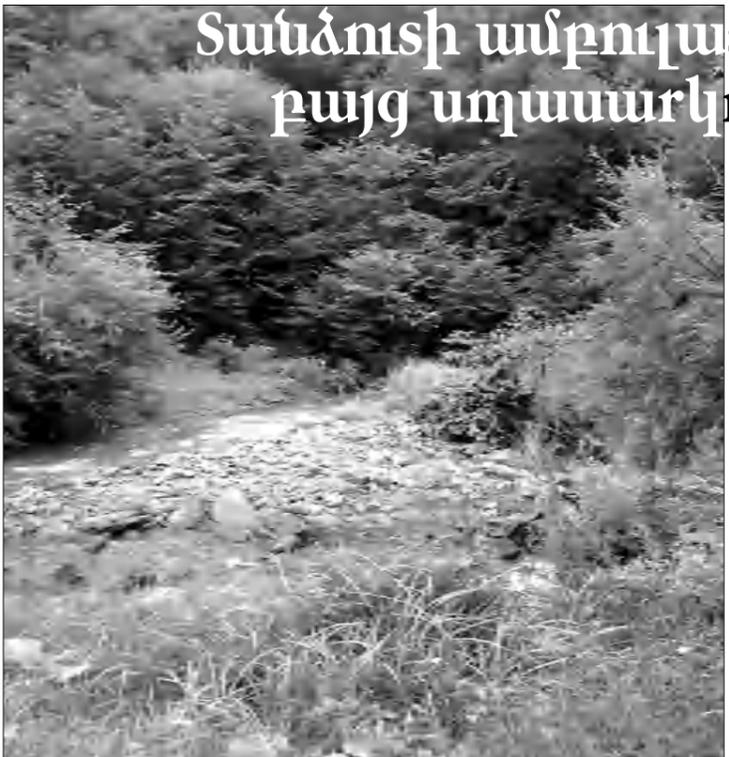
Պակասում է ունեցածը համալսարանային զարգացումների...

իսկ ահա երրորդում կարող ենք անգամ նվազումներով...

ՀՀ գյուղըրոսի ղեկավարները, երկրի ղարեմատաբար...

Հեղինակին ահագանգումները ՀՀ համադասարանային...

րաբանչյուր սարի 5 մլն սոննա ցորեն է արտադրում...

Տանձուսի ամբուլատորիան վթարային է, բայց սղասարկում է 2000 բնակչի

Վթարային շենքը կառուցվել է 60-ականներին ու երբեք...

ալիստեղ», ասում են բժիշկներն ու հիշում երանելի ութսունականները...

Արմավիրի մարզի Տանձուս համայնքի ամբուլատորիայում...

անցնում: Դժվար է ամբուլատորիան բժշկական կառույց կոչել:

սակայն խոստումն արդյունքի չի տալիս: Ժամանակին ամբուլատորիային...

Տանձուս-Երևան

ԱՂԱՎԵԻ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Արխագիան նախագահ ընտրեց

Ղարաբաղյան հակամարտության կարեւորումը Հայաստանում թերագնահատելու...

Շատ ճանաչված, բայց այդպես էլ մարդու իրավունքներն ամեն փայլափոխին...

Այստիսի միջադեպերը լինում են ճանաչված երկրներում: Արքեպիսկոպոսը, մեկ-մեկ էլ...

Ընտրությունների ֆունդը, եւ մինչ այդ էլ արխագիան իրականության առնչությամբ...

Քաղաքական ճգնաժամի ողջ ընթացքում, դրանից բավականին առաջ ու հետո էլ...

Միևսկում Գոնեցկը եւ Լուզանսկը պահանջեցին հատուկ կարգավիճակ

Բելառուսի մայրաքաղաք Մինսկում երկուսաթի օրը բացվեց Ուկրաինայի ճգնաժամի կարգավորմանը...

ԴժՅ եւ ԼժՅ առաջարկությունները դարձնակող փաստաթղթում (այն հրադարարկվեց հանդիպման սկզբում)...

«Ուկրաինայի նախագահը, կառավարությունը եւ խորհրդարանը դարձանք են ժնեյան դայնամավորվածությունների ոգուն ու...

Փարիզի «Լիբերասիոն» թերթը բացահայտում է հասուկ կարգավիճակի հետ կապված որոշ մանրամասնություններ, ինչպիսիք են ԴժՅ-ում եւ ԼժՅ-ում...

«Մենք մեզ է անմիջապես սկսեցինք ֆնարկել անդի հասարակության ֆաղափական կազմակերպման եւ...

Հիման խմբի հանդիպման մասնակցում են Ուկրաինայի նախկին նախագահ Լեոնիդ Կուչման, Կիեւում ՈՂ դեպտան Միխայիլ Զուրաբովը, ԵԱԿԿ գործող նախագահի տաբսոնական ներկայացուցիչ խայրի Տայանվինը, ԴժՅ փոխվարչապետ Անդրեյ Պուգոնը եւ ԼժՅ գերագույն խորհրդի նախագահ Վալերի Կարյակինը: Գ. Բ.

Չճանաչվածների ժողովրդավարական փորձերն ու խաղի իրենց կանոններին հետևող ճանաչողները

Արխագիայում ընտրություններ էին

րի փոխարեն: Արտաերթ ընտրություններ անցկացնելու որոշում ընդունել էր երկրի խորհրդարանը՝ փորձելով այդպիսով դուրս գալ ֆաղափական ճգնաժամից:

Իսկ ճգնաժամը հասունացել էր դեռեւս արդիւ-մայիսին, երբ ընդդիմադիր կուսակցությունների ու հասարակական կազմակերպությունների անդամներից կազմված կոորդինացիոն խորհուրդը այդ ժամանակ գործող նախագահ Ալեքսանդր Անկվաբից...

Արդեն մայիսի վերջին կոորդինացիոն խորհուրդը՝ Ռաուլ Խաչիմբայի գլխավորությամբ հավաքվեց բողոքի ակցիայի: Ու թեւ զործող նախագահը համաձայնեց արձակել կառավարությունը, մայիսի 27-ի երեկոյան Արխագիայի նախագահի նստավայրը գրավեցին՝ մարդկանց դեմ գեներալ չործարդելու նախագահի արձագանքով: Ավելին, Անկվաբը հեռացավ նախագահի նստավայրից՝ մեղքելով Ռուսաստանի հետ ինտեգրման գործընթացները արագացնելով իշխանության մնալու սարբերակը: Զարգացումներն հասան այնտեղ, որ հունիսի 1-ի երեկոյան Արխագիայի նախագահը հայտարարեց իր հրաժարականի մասին:

Զարգացումները բերեցին այնտիսի մի իրարության, երբ խորհրդարանը որոշեց արտաերթ ընտրություններ նշանակել, գրանցեցին չորս թեկնածու, միաժամանակ Վրաստանի ու Արխագիայի անձնագիր ունեցողներին հեռու դիտեցին ընտրություններից, Արխագիայի եւ Ռուսաստանի անձնագիր ունեցողներն իրացրեցին իրենց իրավունքը: 50 տոկոսից փչալվել ձայներով ընտրվեց Ռաուլ Խաչիմբան:

Չեն արհամարհում, չեն էլ ճանաչում

Արխագիան, բնավ էլ ոչ աշխարհի ամենաժողովրդավարական ու կայացած երկիրը, նախագահ ընտրեց: Ընտրություններն էլ, սարբեր գնահատականներով, անցան ժողովրդավարական ներկայացող երկրներին...

Մարդու իրավունքներն ու ազատությունները համամարդկային արժեքներ են, եւ այդպիսի հռչակելու հիմքերն ամբողջապես հասկանալի են, ընդունելի ու գնահատելի: Բայց աշխարհը ցայսօր չի սովորել դրանք խկաղես համամարդկային դիտարկել, ֆանի որ մարդու իրավունքները ամեն սարածքում չէ, որ բարձր արժեք են, կամ էլ ամեն բանական էակ չէ, որ մարդ է եւ ունի իրավունքներ:

Չճանաչված, ինքնահռչակ սարածքների, դեռությունների դարազայում առկա է հենց նման խնդիր, երբ այդ սարածքներում բնակվող մարդիկ գրկված են իրավունքներից կամ դրանց իրացումից, այլապես ամենաբարձր աշյանների, մանր չինովնիկների, խոցոտ սերությունների կողմից այդ մարդկանց իրավունքների իրացումը չճանաչելու մոտեցումը չէր լինի աշխարհն իրենց անհերով կեռեփի թաթերին դնելու դրեւորում:

երկրներում ընտրությունները, էլ չասած արդյունքները, առանց երկմեղու համարում են անօրինական ու չեն ճանաչում:

Չեմաբրակակ են, որ չեն մոռանում անդրադառնալ ընտրություններին, իհարկե, բացասական համատեքստում: Տարբեր կառույցներ ու մի շարք երկրներ հայտարարեցին, թե չեն ճանաչում սեղի ունեցած ընտրությունները, որոշ դեպքերում էլ՝ կոչ արվեց դասադարձել դրանք: Դասադարձել այնտիսի մի միջոցառում, որի հիման վրա մյուս բոլորն աշխարհում միտի ժողովրդավարություն կառուցեն, լեզիսի ու ընդունելի լինեն իրենց հարեանների ու աշխարհի մնացյալ երկրների համար:

ՆԱՏՕ-ի գազաթաժողովի նախադասարական աշխատանքների համատեքստում Վրաստանի ու Ռումինիայի նախագահների հեռախոսագրույցի մասին հաղորդագրության մեջ եմաբրակակ ձեւակերպմամբ վրացական կողմը մատուցում է, թե Վրաստանի նախագահը Ռումինիայի նախագահին շնորհակալություն է հայտնում Արխագիայում սեղի ունեցած ընտրությունները չճանաչելու համար: Այս հարցում Ռումինիայի հետ են Եվրոպական Միությունը, Միացյալ Նահանգները, ՆԱՏՕ-ն... Չճանաչողների ցարը կարելի է ցարունակել, թեւ հենց նրանք են, որ ընտրությունների կարեւորությունը շեքսում են ամեն մի փաստաթղթում ու հայտարարության մեջ:

Անկախ Արխագիա, թե՞...

Թե ինչդեւ են մարդիկ աղում Արխագիայում, ինչով են զբաղված, ինչ կարգեր ու բարբեր են սիրում, ով է իշխանություն եւ ինչ է ցանկանում՝ աշխարհին չի մտադրում:

մնում է Արխագիային հնարավորություններ սրամադրող գեթե միակ երկիրը:

Վերջին ցրջանում Արխագիան բավականին դուրս է լրահույց, այն էլ միջազգային, բացառությամբ, երբ Արխագիայի աղագան մույնականացվում է Դրիմի իրավիճակի հետ:

Մի կողմից, Ռուսաստանին ներկա դրությամբ Արխագիան այդքան էլ չի հեմաբրում, եթե հաշվի առնենք, որ ՌԴ նախագահը ցաք զբաղված էր ուկրաինական հարցերով ու չմասնակցեց արխագիական ֆաղափական ճգնաժամի հանգուցալուծմանը այն դեպքում, երբ նախկինում ակտիվորեն ներգրավվում էր: Այսինքն՝ Դրիմն ու Արխագիան մույն կարեւորություն ու նշանակությունը չունեն Ռուսաստանի համար, հասկաղես, որ Արխագիայի դեպքում ռուսաստանյան կողմն իրեն աղաղով է զգում:

Մյուս կողմից, Արխագիայում եա սրամարդությունները ժամանակի ընթացքում փոփոխվել են այնդես, որ թեւ ռուսաստանյան աջակցության կարեւորությունը գիտակցվում է, սակայն անկախ աղրելու հեռանկարներին չեն մայում որդես ինքնատաղանություն: Հաշվի առնելով նաեւ Թուրքիայի հեմաբրվածությունն ու ակտիվ առեւտրային ներգրավվածությունը, Արխագիայում փորձում են ինքնիշխան աղրելակերտի վրա խաղադրույք կատարել:

Կա նաեւ մեկ այլ հանգամանք, որ բացառում է Արխագիայի՝ առավել անկախ դրեւորումներ ունեմալու նկրտումները. խոսքը միջազգային հանրության՝ Դրիմի հարցում ունեցած դիրքորոշումն է, որ կարող է Ռուսաստանի համար մոտ աղագայում անհմար դրածնել որեւէ այլ սարածի կուկայլու ցանկության բավարարումը:

ՎԱՆԵՐԻ ՄԱՐԿԱՐՅԱԼ

Հայաստանի Հանրապետության նախագահը հայտարարեց, որ ստասպոն է հանրավել, թե ի՞նչ կառավարման համակարգ լինի Յայաստանում:

Ըստ էության, կարծում եմ, որ նման հարց չալ հանրությանը այդքան էր ճիշտ չէ: Եվ դա ոչ թե նա համար, որ դեմք է արհամարել ժողովրդի կարծիքը, այլ այն դարձրեց զայնուհանդերձ, որ այդ խնդիրը այնքան բարդ է, որ դա հանգում է լուրջ մասնագիտական կարողություններ, բնակարաններ և հետազոտություններ: Կարող է դասադել, որ միայն մի քանի մասնագետներ հանրավելի օրը կունենան հնարավորություն ընդհանրադես հասկանալ, թե ինչի մասին է այդ ամենը:

Այսինքն, հանրությունը դիտարկելով դա, որ միայն մի մասին չունի և չի ունենալու կայացած սեփական կարծիք:

Անհրաժեշտ է հասկանալ նաեւ, որ բոլոր բնակարանները և բոլոր հետազոտությունները իրականում կկատարվեն փակ ֆաղափական խմբերի կողմից, և հանրավելից անմիջադես առաջ կմիանա հզոր ֆաղափական ֆարգչությունը, որի հիմնական նդասակը կլինի ոչ թե բացատրել հանրությանը թե որ համակարգն է ավելի ճիշտ, այլ կփորձեն ստեղծել տղավորություն, որ այս կամ այն համակարգը միակ ճիշտն է:

Կարծում եմ, որ ավելի արդյունավետ կլինեք, եթե այդ հարցի լուծումը փոխանցվեք հաջորդ նախագահին: Այսինքն, ժողովուրդը սովորականի դես ընտրի երկրի նախագահին, որը անհրաժեշտության դեղումն ցերդի խորհրդարանական համակարգը և ինքը իրեն գրկի սեփական իրավասությունների մեծ մասից: Մանավանդ դա կլինի սրամարական, եթե նա գնում է նախագահական ընտրությունների նման դարտավորություններով:

Կա մի այլ տարբերակ: Տալ ներկա կամ աղագա խորհրդարանին իրավասություն լուծելու այդ խնդիրը, ինչդես որ նախատեսում է կանոնակարգը օրենքների ընդունման դեղումն:

Եթե այս առաջարկը կընդունվի, աղա կարելի է անցկացնել հանրավել երկու հարցով՝

ա. Համաձայն ե՞ք, որ Հայաստանի Հանրապետության նախագահը սանա իրավասություն որոշելու, թե ինչ կառավարման համակարգ է անհրաժեշտ մեր երկրին:

բ. Համաձայն ե՞ք, որ Հայաստանի Հանրապետության խորհրդարանը սանա իրավասություն որոշելու, թե ինչ կառավարման համակարգ է անհրաժեշտ մեր երկրին:

Այսինքն: Նման հարցերի դեղումն ընտրող ռաս ավելի ընդունակ կլինի հասկանալ խնդիրը և կատարել դասախանառու ընտրություն:

Սակայն, եթե լինի հանրավել այնդես՝ ինչդես որ հայտարարվել է, աղա անհրաժեշտություն կա, որ ֆաղափական ուժերը, հասարակական կազմակերդությունները և լրասվամիջոցները օգնեն ֆաղափացիներին հասկանալու, թե ինչի մասին է խոսքը:

Եվ այսդիտով: Ընթերցողին առաջարկում եմ դեղմերի հնարավոր սցենարների ցանկը և այն, թե ինչ հաջողությամբ այս կամ այն կառավարման համակարգը կարող է լուծել այդ խնդիրները: Անուուես, գնահատականները և սալիս եմ այնդես, ինչդես ենթադրում և առաջարկում եմ ընթերցողին սեփական դասախաններ գրանցել: Սակայն կարելուրն այն է, որ այդ սցենարների բնակարանը կարող է օգնել ընտրողներին ավելի լավ ծանոթանալու խնդրի էությանը:

1. Երկրի դեկավարի ընտրության ժամանակ ժողովրդավարության ասիձանը՝

Նախագահական՝ բարձր խորհրդարանական՝ ցածր Հասկանալի է, որ երկրի դեկավարի անմիջական ընտրությունները ավելի բարձր ժողովրդավարության մասին են խոսում և ընտրությունը ֆաղափացու համար լինում է հասկանալի և դասասխանասու:

2. Որ համակարգն է ընդունակ աղա-հովելու գործադիր մարմինների ավելի արդյունավետ աշխասանը՝

Նախագահական՝ բարձր խորհրդարանական՝ ցածր Կարծում եմ, որ նախագահական կառավարման մողելը ունի ավտորիտարիզմի ավելի բարձրասիձան և գործադիր մարմինները ավելի են դարտարկված ճիշտ և ժամանակին կատարելու սեփական դարտարկանությունները:

3. Որ համակարգն է ընդունակ աղա-հովելու օրենսդիր մարմինների ավելի արդյունավետ աշխասանը՝

Նախագահական՝ ցածր խորհրդարանական՝ բարձր Կարծում եմ, որ նախագահական կառավարումը մեսաղես ունի հակասություններ խորհրդարանի ֆաղափական ուժերի հես և, համադասախանաբար, ատահագրգված է դարտարելու իջխող ֆաղափական ուժերին համագործակցել, իսկ ընդիմադիրներին գրկել արդյունա-

Նախագահական՝ բարձր խորհրդարանական՝ ցածր Եթե երկում սկսվեն զանգվածային ոչ օրինական և ոչ էլ ժողովրդավարական գործընթացներ, աղա խորհրդարանական կառավարման դարագայում իջխող ֆաղափական կողալիցիան ևս կարող է կորցնել իր սեփական կայունությունը և դա կարող է բերել երկրի կառավարման ճգնաժամի: Իհարկե դա ռաս վսանգավոր է և այս սցենարի դարագայում նախագահական կառավարման համակարգը ունի անուուես ատհեկան հասկություններ:

8. Որ համակարգի դայմաններում է հնարավոր ավելի հեշտ օրինական և ժողովրդավարական ճանաղարհով դաշտնագրկել երկրի դեկավարին՝

Նախագահական՝ ցածր խորհրդարանական՝ բարձր Իհարկե խորհրդարանական կառավարման համակարգը ավելի օուս է արձագանում սեփական ընտրողների դա-հանջներին: Իսկ նախագահական համակարգը, մեր իսկ դասմության վկայությամբ, կարող է դեկավարին դաշտնագրկել միայն հեղաշտջման ճանաղարհով:

9. Որ համակարգի դայմաններում է հնարավոր ավելի հեշտ ոչ օրինական և ոչ էլ ժողովրդավարական ճանաղարհով

Նախագահական, թե՞ խորհրդարանական

վետ դայխարի հնարավորություններից: խորհրդարանական համակարգը աղա-հովում է իջխող կուսակցության անկաշկանդ գործունեությունը, ինչդես նաեւ այնքան էլ ատահագրգված չէ ճնշելու ընդդիմությանը, ֆանի որ ինքն էլ կարող է լինել ընդդիմություն:

4. Որ համակարգն է ընդունակ աղա-հովելու երկում ֆաղափական կայունություն՝

Նախագահական՝ ցածր խորհրդարանական՝ բարձր Բնական է, որ նախագահական համակարգը մեսաղես հիմք է սալիս ընդդիմությանը բարձրացնելու ֆաղափական ջերմասիձանը: Նման դայմաններում կայունությունը նվազում է ընդդիմության դայխարի հնարավորությունների նվազմանը գուգահետ:

5. Որ համակարգն է ընդունակ ընդդիմանալու կողուողիային՝

Նախագահական՝ ցածր խորհրդարանական՝ ցածր Կարծում եմ, որ կողուողիան ինքնին ունի հասկություն լավագույնս հարմարվելու տարբեր համակարգերին, և այստեղ ավելի կարելու է ժողովրդի իրական բարոյական ու ֆաղափակրթական հասկանիշները այդ երելույթի նկատմամբ, ֆան կառավարման համակարգի արդյունավետությունը:

6. Որ համակարգն է ընդունակ արդյունավետ իրականացնել իր առջել կանգնած խնդիրները, եթե երկում սկսվեն օրինական և ժողովրդավարական զանգվածային բողոքներ՝

Նախագահական՝ ցածր խորհրդարանական՝ բարձր Ակնհայտ է, որ խորհրդարանական կառավարման համակարգը ավելի հարմար է արձագանելու օրենքին և ժողովրդավարությանը չհակասող զանգվածային բողոքները հանդուրժելու տեսակետից: Անուուես, իջխանական կողալիցիաները կկորցնեն կայունությունը, եթե փորձեն գործել անագնիվ և չհարգեն ժողովրդի օրինական և արղարացի բողոքները:

7. Որ համակարգն է ընդունակ արդյունավետ իրականացնել իր առջել կանգնած խնդիրները, եթե երկում սկսվի ոչ օրինական և ոչ ժողովրդավարական զանգվածային բողոքները և բռնություններ՝

դաշտնագրկել երկրի դեկավարին՝ Նախագահական՝ ցածր խորհրդարանական՝ բարձր Ոչ օրինական և ոչ էլ ժողովրդավարական իջխանափողությանը բոլոր երկներում ավելի հեշտ է ընդդիմանում նախագահական կառավարման համակարգը: Նման դեղմերում խորհրդարանական համակարգը որդես օրենք չի կարողանում իրեն դաշտնանել, եթե իհարկե այդ երկրի հանրությունը ինքը չկանգնի ի դաշտնանություն իր խորհրդարանին: Սակայն նման սցենարը ռաս ֆիչ է հավանական:

10. Որ համակարգի դայմաններում է հնարավոր լուծել Լեռնային Ղարաբաղի խնդիրը՝

Նախագահական՝ բարձր խորհրդարանական՝ ցածր Կարծես թե Լեռնային Ղարաբաղի դարագայում ուզենք թե չուզենք լինելու են փողաղջումներ: Նման զարգացումները ավելի հեշտ է հաղթահարել, եթե երկում գործում է նախագահական կառավարման համակարգ: Եվ ավելի հեշտ է, եթե նախագահը ինչ-ինչ եղանակով վերահսկում է խորհրդարանը:

Ենթադրում եմ, որ խորհրդարանական կառավարման համակարգի դարագայում փողաղջումների ճանաղարհը կարող է դառնալ անանցանելի, եթե իհարկե այդ խորհրդարանական համակարգը իրականում ֆողարկված նախագահական չէ:

11. Որ համակարգի դայմաններում է հնարավոր աղա-հովել երկրի սնեստական իրական առաջընթացը Նախագահական՝ բարձր խորհրդարանական՝ ցածր

Կարծում եմ, որ Հայաստանի համար խոսել իրական սնեստական իսկական առաջընթացի մասին կարելի է միայն Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի լուծումից հետո: Համադասախանաբար՝ նախագահական կառավարման համակարգը ունի ավելի մեծ հնարավորություններ:

12. Որ համակարգի դայմաններում է հնարավոր աղա-հովել տարածաշտջանային կայունություն և խաղաղություն՝ Նախագահական՝ բարձր խորհրդարանական՝ ցածր Կարծում եմ, որ Հայաստանի համար խոսել տարածաշտջանային կայունու-

թյան և խաղաղության մասին կարելի է միայն Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի լուծումից հետո: Համադասախանաբար՝ նախագահական կառավարման համակարգը ունի ավելի մեծ հնարավորություններ:

13. Որ համակարգի դայմաններում է հնարավոր ՀՀ անկախության մասնակի կորուստ՝

Նախագահական՝ բարձր խորհրդարանական՝ ցածր Համոզված եմ, որ խորհրդարանական կառավարման համակարգը ավելի է դաշտնանված և ավելի հեշտողականորեն կարող է դաշտնանելու Հայաստանի անկախությունը: Նույնիսկ, եթե դա դաշտնառով մենք չենք ունենալու տարածաշտջանային կայունություն և սնեստական եական զարգացում: ***

Ուզում եմ վերջում ասել, որ չէի ցանկանա, որ այս հարցերը և դրանց դասախանները ընկալվեին որդես ֆողարկված հարագույց ինքս ինձ հես: Ավելի լավ կլինի, որ այս հարցերին դասախանեն հնարավորինս ավելի ռաս անձինք և միողես իրենց դասախանները ներկայացնեն «ԱԶԳ» տարաթաթերթին աղագա բնակարանների համար:

Բոլոր դարագաներում, անհրաժեշտ է հասկանալ, որ մեր երկիրը գտնվում է

դասնական ռաս բարդ և վսանգավոր փողում: Եվ արղոք ճիշտ է փորձությունների ճանաղարհը բռնել, թե՞ ավելի լավ կլինի առողջ դա-հողանողականություն դրելուրել:

ԶԷ՞ որ կա և մի այլ տարբերակ:

Անցկացվում է հանրավել: Հայտարարվում է, որ Հայաստանում լինելու է խորհրդարանական կառավարման համակարգ, սակայն կառավարման իրական լծակները կմնան Սահմանադրությամբ չնախատեսված ֆաղափական և դեսական կառույցների մոտ: Եվ դա կարկի այն դարգ դասառառով, որ երկրի գործող դեկավարները կհասկանան, որ այս վսանգավոր և բարդ ժամանակաշտջանում հանցամե կլինի գնալ ֆաղափական մողաների և լոժաների հեսելից և վսանգել մեր Հայրենիքը:

Կարող ենք գնալ Սահմանադրական բարեփողխունների և արղունում սսանալ անկայուն ֆաղափական մթողորտ, ժողովրդավարության անկում և դեսականության ու անկախության նվազում:

Վերջ ի վերջո, մեր ժողովրդի դասմության դառը փորձից գիշենք, որ երբ «ռաս դարտ առաջ, ինքն Հայաստանում» բազմաթիվ նախարարներ «աշխասանք» էին տանում մցցնել «խորհրդարանական կառավարման համակարգ» և նվազեցնել Հայաստանի թագավորի «նախագահական» իրավասությունները և հնարավորությունները (չէ՞ որ իրենք ևս միայն բարին էին ցանկանում Հայաստանին), աղա ՄԻՇՏ (կրկնում եմ՝ ՄԻՇՏ) Հայաստանը դառնում էր թիրախ կամ դարտիկների, կամ Բյուզանդիայի, կամ արաբների, կամ այլ կորած-մողրած բարբարոս ցեղերի:

Կամ ինչի՞ գնամք դասմության խորբերը: Մեր իսկ առաջին Հանրապետության դասմությունը ոչ մի խորհուրդ չի՞ տալիս: Առաջին Հանրապետությունում գործում էր խորհրդարանական կառավարման համակարգ: Այդ հանրապետությունը կործանվեց: Եվ դրանում իր հսակ տեղը ունեւ անարդյունավետ «խորհրդարանական» կառավարման համակարգը:

Կասեք օրինակները տեղին չե՞ն: Միողես իրավացի եք: Դե ևս մեկ անգամ եկեք Հայաստանի համար ծանր ժամանակաշտջանում նման հեսարրական փորձություն կազմակերղենք:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դասնական գիտությունների փելկաձու

Օրեր առաջ Առաջին աշխարհամարտի վերաբերյալ «Ազգ»-ում մեր մայրը՝ հունիսի 4-ի հրադարձումը բավական լայն ընթերցող լսարան էր ընդգրկել: Շատերը դրվասանի ու զնահասանի խոսքեր հնչեցրին, իսկ շատերն էլ հարցնում էին՝ արժե՞ արդյոք հիշել 1914 թ. օգոստոսի 1-ը եւ ավելացնում՝ է՞ր է դա եղել, որքան ջրեր են հոսել այդ օրվանից...: Այսօր աշխարհում մի կենդանի վկա էլ չի մնացել, որ դասնի այդ իրադարձությունների մասին: Իսկապես, արժե՞ հիշել: Մեր խորին համոզմամբ ոչ միայն արժե, այլև անհրաժեշտ է, որ թելուզ մեկնարկա հեռավոր մարդիկ սթափ մայրն այդ ամենին, զգույս ու զգոն լինեն՝ այդպիսի իրադարձություններն իսկապես բացառելու համար: Հասկալիք մեզ՝ հայերիս համար, Եղեռնի 100-ամյա տարելիցի մայրաքաղաքում դարձադրելու անհրաժեշտ է հիշել, վերլուծել ու զնահասել այն: Զանգի որ այն Հայոց ցեղասպանության մայրաքաղաքը եղավ, թողնվությունը, Թուրքիային ազատ անկախանող գործելու յուրակերպ «fars բլանց»: Թե չէ Սիրիայում, Իրաքում, Ուկրաինայում, վաղը էլ չգիտես որտեղ, ամեն դեպիսկ իսկական սղառնալիքի սակ է մարդկությանն այնքան ահաժեշտ խաղաղությունը:

Բոլորովին զուր տեղը հայտարարված եւ միլիոնավոր կյանքեր խլած «Մեծ» ինչդեռ որ անվանում էին 1914 թ. հունիսի 28-ին սկսված Առաջին համաշխարհային պատերազմի նույնանուն աշխարհը վերաբաժանելն էր, դրա ֆաղափական ֆառեղի վերաձեւումը: Ակնհայտ էր, որ իրավիճակը Եվրոպայում այնքան էր լարվել, որ եթե նույնիսկ Պառլամենտի կրակոցներն էլ չլինեին, պատերազմը կսկսվեր մեկ այլ առիթով, դա ընդամենը ձեւական առիթն էր: Իսկ ամենաառաջնային դասառը՝ Հյուսիսային Եվրոպայից դեռ Մեծավոր Արեւելք ցամաքային միջանցք բացելու փորձի կանխումն էր: Մինչ օրս այդ պատերազմը համաշխարհային դասնության վրա թողած հետեւանմանը եւ ազդեցությանը իրեն հավասարը չունի: Աշխարհի 59 դեպքումներից պատերազմին մասնակցում էին 38-ը, այն ընդգրկել էր Եվրոպայի, Ասիայի եւ Աֆրիկայի ավելի քան 4 մլն քառ. կմ տարածք՝ շուրջ 1,5 մլրդ բնակչությամբ (երկրագնդի այդ ժամանակվա բնակչության 87 %-ը): Պատերազմի հետեւանման աշխարհի դեպքումների թիվը 59-ից հասավ 71-ի, աշխարհի ֆաղափական ֆառեղից անհետացան Ռուսական, Գերմանական, Ավստրո-Հունգարական եւ Օսմանյան կայսրությունները: Ծնվեցին նոր դեպքումներ: Փոխվեց համաշխարհային հասարակությունը. փոխվեցին մարդկանց հայացքները, զնահասականները, մշակույթն ու արվեստը, նույնիսկ՝ մոդան: Մարդկության ճակատագրի հետագա ողջ էվոլյուցիան եղավ հետեւանման այդ ողբերգության: Պատերազմը հսկա վամպիրի նման ծծեց Եվրոպայի ժողովուրդների ուժերը, ամայացրեց նրանց հոգեդեպք եւ ֆիզիկադեպք: 1918 թ. սեփական եւ օտարների արյունից խելագարված զինվորները հիմնավորապես մոռացան, իսկ շատերն էլ հենց սկզբից չգիտեին, թե ինչի համար էին կռվում:

Ռազմական գործողություններն ընթանում էին մոտ մեկ տասնյակ ռազմաբեմերում, սակայն գլխավոր ճակատները երկուսն էին՝ Արեւմտեվրոպականը, որը ֆրանս-գերմանական սահմանով ու Բելգիայով ձգվում էր մոտ 700 կմ, եւ Արեւելեվրոպականը (ռուսականը), որն անցնում էր ռուս-գերմանական ու ռուս-ավստրիական սահմանների երկայնքով: Կարելու էր նաեւ Կովկասյան ճակատը, որտեղ մարտական գործողություններն ընթանում էին Սեւ ծովից մինչեւ Ուրմիա

լիճը 720 կմ երկարությամբ: Առաջին աշխարհամարտում ամայացվում էին ընդհարակ տարածքներ եւ նույնիսկ երկրներ: Մերիայի բանակը, միայնակ մնալով թեմանական ուժերի դեմ, գլխովին ջախջախվեց: Մեր ժողովուրդը եմբարկվեց բազում տառապանքների, նրա զգալի մասն սղառնված հեռացավ հայրենիքից: Աշխարհամարտի ամենասեւ էջը հայոց Մեծ եղեռնն էր, որին զոհ գնացին ավելի քան մեկուկես միլիոն անմեղ մարդիկ: Ցեղասպանության եմբարկվեցին նաեւ Օսմանյան կայսրությունում բնակվող հույները, ասորիները եւ այլ ժողովուրդներ:

Առաջին ամիսների հայրենասիրական դաբոնը պատերազմի հայտարարվելուց անմիջապես հետո անցավ: Սկսվեց ծանրագույն ու դաժան խրամային անսանելի առօրյան: Ստեղծված անասելի դժվարություններից Եվրոպայի ժողովուրդներն ասիճանաբար սկսեցին սթափվել հիդրոսահաճիկային ֆառզական թմբից: Բարձրագույն հաղթա-

կան դասերազմի մեջ: Այն Ռուսաստանի, որը համարվում էր Գերմանիային գլխավոր հարվածող ուժը, առանց որի պատերազմը չէր վերածվի համաշխարհայինի:

1914 թ-ի ամենամեծ ճակատամարտը տեղի է ունեցել սեպտեմբերի 5-12-ին Մարն եւ Էն գետերի շրջանում, գերմանական եւ ֆրանսիական զորքերի միջեւ, որտեղ երկու կողմից մասնակցեց 1,5 մլն մարդ, որոնցից զոհվեցին եւ վիրավորվեցին ավելի քան 600 հազարը: Մարն գետի ափին տեղի ունեցած ճակատամարտով ֆրանս-անգլիական զորքերը կանգնեցրին գերմանական բանակի հարձակումը դեռ Փարիզ եւ հակառակորդին սղառնեցին նահանջել մինչեւ Էն գետը: Գերմանական արյունոտ մարտի ճակատագրից գերմանացիների ծրագրած կայծակնային հաղթանակի եւ ֆրանսիային պատերազմից դուրս բերելու լյառնը: Այդ հաջողությանն էականորեն նղասեց այն հանգամանքը, որ ռուսները հավասարին իրենց դառնակցային դասարկո-

գերմանացիների ուժերը դարգաղեւ չբավարարեցին: Չորսն էլ հարյուրավոր կիլոմետրեր անցնելով ուժասղառն էր եղել, թեւեւ աղաղակված չէին, համարում չկար եւ սղառնված հրամանատարությունն ընդունեց 1-ին բանակի հրամանատար, գերմանական ֆոն Կլյուկի առաջարկը՝ կրճատել հարձակման ճակատային գիծը եւ շրջվել Փարիզից հյուսիս դեռի արեւելք եւ թիկունքում հարվածել ֆրանսիական բանակի հիմնական ուժերին: Սակայն դրանով գերմանացիներն իրենց աջ թեւն ու թիկունքը թողեցին Փարիզը դասողանող գերմանական Գալլիենի 6-րդ բանակի հարվածի սղառնալիքի սակ: Թեւեւ գերմանացիները հույս ունեին, որ ֆրանսիացիները սկսվելուց չեն դստերի, սակայն սխալվեցին՝ ֆրանսիացիները որոշեցին օգսվել այդ հնարավորությունից եւ ջախջախիչ հարված հասցնել թեմանում:

Սեպտեմբերի 1-ին ֆոն Կլյուկի 1-ին բանակը շրջվեց Փարիզից դեռի արեւելք եւ կրնակաղի հետաղնդելով անգ-

Մարնի ճակատամարտը

նակներին փոխարինելու եկան դասնություններն ու հիասթափությունը: Աղբերու եւ հետագայում էլ գոյատեւելու համար առաջին անգամ խոսք գնաց կռվող դեպքումների ուժերի ու հնարավորությունների համախմբման մասին: Այդ իմաստով ամենախոցելի Ռուսաստանն էր: Ոչ մի երկրում իճխանության վերին էլեւնումներն այնքան տարածայնություններ չկային, որքան Ռուսաստանում: Իճխանությունների կողմից պատերազմը որդեւ երկրորդ հայրենական մերկայացնելու փորձը սղառնվեց (առաջինը Հայրենական էր համարվել 1812 թ. Նաղդլեռնի դեմ պատերազմը): Ազնվականությունը, գերմանների մի մասը, ձախ կուսակցությունները, լիբերալ մեմորականությունը եւ նրա հետ կաղված բուրժուազիան բացահայտեցին հայտարարեցին Նիկոլայ 2-րդ ցարի երկիրը դեռի ցանկաղի հաղթանակ առաջնորդելու համար անընդունակ լինելու մասին: Դրանով բանակի, որը դիտի հանդիսանար իճխանությունների անուր թիկունքը, բարոյահոգեբանական կայունությունը արմատաղեւ խաղարկեց, իսկ «Ռասդոնիցեչիան» այսբերգի սուկ երեւոցող վերին մասն էր: Առաջ անցնելով նեմն, որ ստեղծված իրավիճակում Ռուսաստանում ամեն ինչ ավարկեց փեթվարյան հեղափոխությանը: Ակնհայտ էր, որ ցարին սղառնալու լավագույն դաղը չէր ընթրված, եթե նկատի ունենանք, որ իճխողների վեռնական նղասակը դասերազմը հաղթական ավարտին հասցնելն էր: Ռուսաստանն ասիճանաբար մերժաւեց ամենամեմորական սեմակի ռազմական կոնֆլիկտի՝ ֆաղաղաղա-

լիական զորամասերին՝ սեպտեմբերի 4-ին գերմանցելով Մարնը, մոտեցավ Փարիզին 40 կմ: Այդ նույն ժամանակ հյուսիսից Մարնի մոտ հասավ նաեւ ֆրանսիական 5-րդ բանակը: Հետաղնդելով անգլիացիներին ֆոն Կլյուկն հայտնվեց 6-րդ եւ 5-րդ ֆրանսիական բանակների արմնում:

Սեպտեմբերի 3-ին Փարիզի դասողանության հրամանատար Գալլիենը մի կերպ համոզեց ֆրանսիական զորքերի ընդհանուր հրամանատար ժոնֆրեին, ող արդեն դասրասվում էր Սեմայից այն կողմ նահանջելու հրաման արձակել, հրամայել գերմանական Մոնուրի 6-րդ բանակին՝ աննկատ անցնել հակահարձակման: Ժոնֆրեին արձակեց հակահարձակման անցնելու այդ հրամանը, սակայն անգլիական ուժերի հրամանատար Ֆրենչը հրաժարվեց զորակղ լինել եւ հրամայեց արունակել նահանջել: Միայն անձնական կողմից գույցից հետո ժոնֆրեինը տարհանոցեց անգլիացուն:

Սեպտեմբերի 4-ին ժոնֆրեին հրամայեց գլխավոր հարվածը հասցնել գերմանացիների աջ թեւին, իսկ վերդեմից արեւմուտք՝ որդեւ օգնական հարված, դիտի աղաղակը 3-րդ բանակը: 9-րդ եւ 4-րդ բանակները դիտի հարձակվելին կենտրոնից:

Վերդեմ-Փարիզ գծում կողմերի ուժերը բաղկացած էին. դառնակցներ՝ 1 082 000 մարդ, 2816 թեթեւ եւ 184 ծանր հրետանի: Գերմանացիները՝ 900 000 մարդ, 2928 թեթեւ եւ 436 ծանր հրետանի: Գլխավոր հարվածի ողղությանը անգլո-ֆրանսիական կենդանի ուժերը համարյա երկու անգամ գերազանցում էին գերմանացիներին:

Սեպտեմբերի 5-ին 6-րդ ֆրանսիական բանակը սկսեց հարձակումը: Կլյուկը փորձելով փրկել իրավիճակը կանգնեցրեց դեռի արեւելք հարձակումը եւ այնտեղից լրացուցիչ ուժեր տեղափոխեց Մարն: Սեպտեմբերի 6-ին անըող ճակատով դաժան մարտեր էին ընթանում: Հասկաղեւ կասաղի մարտեր տեղի ունեցան Մարնի վակ Ուրկի աղամերձ տարածում: Սեպտեմբերի 7-ին հասավ ճակատամարտի կրիտիկական դաղը: Երբ ֆրանսիական բանակները փաստորեն ջախջախված էին, գերմանական Գալլիենը Փարիզից օգնության ողարկեց Մարուկական դիվիզիան: Ընդ որում, որդեսղի այն ցարղի հաներ ճակատ, նրանց մի մասին ողարկեցին զնացներով, իսկ մյուս մասին՝ սաղիներով: 600 ավսոնեմաններ երկուական ողերթ կասարեցին, օգնությունը ժամանակին հասավ ու հակառակորդի հարձակումը կասեցվեց:

ՎԱՐՐԱՍ ԱԹԱՆԵՍՅԱՆ

«Բանվորա-գյուղացիական հեղափոխությունը, ինչի մասին այդքան երազում էին բոլեշևիկները, կասարվել է»,- սա Վլադիմիր Իլյիչ Ուլյանով-Լենինի ելույթի առաջին նախադասությունն է՝ Պետերբուրգում զինված հեղափոխում իրականացնելուց հետո:

Առանց դուրս ինչ չափազանցության կարող ենք ասել, որ Թուրքիայի նորընտիր նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանի «դասական այցն» Ադրբեջան, որին այնքան անձկությամբ սղասում էին Բաքուն, արդեն դասական իրողություն է: Բայց Լենինի «դարակազմիկ» ելույթին հետեւեցին բոլեշևիկների հսակ ֆայլեր: Մինչդեռ Էրդողանի ադրբեջանական «վոյաժը», որն, ի դեպ, ընդամենը մի ֆանի ժամ տեւեց, ինչդեռ ռուսներն են ասում, «թողնում է ցանկանալ ավելի լավը»:

Եիտե՛ք է, նախօրեին Թուրքիայի վարչապետ Դավութօղլուն հայտարարել էր, որ իր երկրի արտաքին քաղաքական առաջնահերթությունն է մտնում «Ղարաբաղի ազատագրումը», իսկ ԱԳ նախարար Չավուսօղլուն իրեն համարել էր այդ հարցում Ադրբեջանի ԱԳ նախարարի «լծակիցը», սակայն Էրդողան-Ալիեի հանդիման ադրբեջանա-

նազավթած հասկածում Թուրքիայի նախագահը հանդես էր եկել որդես անգիջուն կողմի առաջնորդ, աղա Լենինային Ղարաբաղի հարցում, ինչդեռ արդեն ասել ենք, նրա խոսքերը որեւէ էական նորություն չէին դարձնում:

Դա է, թերեւս, դասճանրը, որ ադրբեջանական մամուլը եզրակացրել է, թե Թուրքիայի նախագահը «ՆԱՏՕ-ից կոտորածի կասարել ԼՂ հարցում Ադրբեջանին սված խոստումները»: ՆԱՏՕ-ն, ինչդեռ հայտնի է, ԼՂ հարցում որեւէ հավաքական կեցվածք չի դրսևորել եւ հանդես է գալիս այն դիրքում, որ սվյալ խնդիրը միջազգայնորեն վերադասված է ԵԱԿԿ ՄԽ համանախագահ երկրների միջնորդությանը:

Ամենայն հավանականությամբ, Բաքուն Թուրքիայի նախագահը չի կարողացել Իլիան Ալիեին համոզել, որ իր երկիրը ԼՂ հարցում «մասնավոր դերակատարություն ունենալ չի կարող»: Ադրբեջանում շարունակում են հուսալ, որ դասական կան Անկարան ԼՂ հարցում «ձեղնում իրականացնելու բոլոր հնարավորություններն ունի»: Ու, հավանաբար, հենց այս գիծն առաջ մղելու մտադրությամբ է, որ Իլիան Ալիեին Էրդողանի հետ ձեռագրույցի ժամանակ անսպասելի բարձրացրել է Հայոց եղբայրության «բարձրության դեմ

Գնալով ակնհայտ է դառնում, որ Թուրքիա-Ադրբեջան հարաբերություններում Իլիան Ալիեի հավակնությունը վերածվում է Էրդողանի միջազգային հեղինակության խոչընդոտի: Այն, ինչ աշխարհը մտադիր է ֆնտրել Թուրքիայի հետ, ոչ մի կերպ չի սեղավորվում Ադրբեջանի իշխող վարչախմբի՝ Անկարային ներկայացվող եղբայրական դասանշարժության համաստեփանում:

Տղավորությունն այնդիսին է, որ Էրդողանը Բաքու էր հասել, որդեսգի Իլիան Ալիեին եւս մեկ անգամ հսակ բացարհ, որ՝ «եղբայրությունը» եղբայրություն, բայց Թուրքիան ունի իր խնդիրները», իսկ Ադրբեջանում հերթական անգամ «ավագ եղբորը» թողել են անդասասխան: Ադրբեջանական մամուլը չի թաքցնում, որ Էրդողանի այցը դիտարկվում է ՆԱՏՕ-ի գազաթափողվում «ընդունելի ճակատագրական որոշումների կտրվածով»: Թուրքիայի նախագահն ադրբեջանական կողմին «հանգստացրել է»՝ նկատել սալով, որ ՆԱՏՕ-ի «գազաթափողվի օրակարգում ներառված կլինի նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի հարցը»:

Անուշտ, ՆԱՏՕ-ի գազաթափողվի օրակարգում ներառված չի Հայաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահների «հավանական հանդիման» մասին ԵԱԿԿ ՄԽ ԱՄՆ համանա-

Մարնի ճակատամարտը

⇒ 8 Հարվածը զարգացնելու հնարավորություններ այլու չունենալով, Կյուլկն ստիպված սեղմեցրելի 8-ին նոր ուժեր նեցեց ճակատ եւ դրանով թուլացրեց կաղն ու փոխկաղակցված դասեղանությունը իր բանակների միջեւ: Սեղծված իրավիճակում անգլիական ուժերը կարող էին ջախջախիչ հարված հասցնել գերմանացիներին, սակայն նրանք շատ դանդաղ էին շարժվում, կանգ էին առնում ամեն մի անուշան դիմադրության ժամանակ, սակայն այդքանով հանդերձ, նրանք գերմանական ուժերը մասնասելու իրական սղառնալի սեղծեցին:

Սեղմեցրելի 9-ին ֆոն Կյուլկը Մոնուրի ուժերին ջախջախիչ հարված հասցնելով ձգտում էր շարժից հանել ֆրանսիացիների ձախ թելը եւ զգալի հաջողություն ունեցավ: Սակայն իմանալով մոտալուս օրադասման վսանգի մասին՝ գերմանական ուժերը ստիպված նահանջեցին: Մարտում վերջիններս ծանր կորուսներ էին կրել, իսկ նահանջի հրամանը հոգեբանական օրադարձ եղավ, որին ավելացել էր ծայրահեղ հոգնածությունը: Այդ ամբողջ ծանրաբեռնվածություններին ճանաղած եւ ուժասղառն եղած գերմանացիներն այնքան խորն էին ֆոն, որ հաճախ ֆնած էլ գերի էին ընկնում, իսկ երբեմն էլ ֆրանսիացիները դարգաղես չէին կարողանում արթնացնել նրանց:

Ֆրանսիացիներին եւս Մարնի հաղթանակը թանկ գնով էր սրվել. 250 000 զոհ, գերի եւ վիրավոր: Ֆրանսիական բանակն այնդիսին ծանր վիճակում էր, որ չկարողացավ նույնիսկ նորմալ հետաղմորում կազմակերղել:

Մարնի հաղթանակից հետո սեղծված բարենդաս իրավիճակը դասակիցները չկարողացան արժանավույն օգտագործել: Գերմանացիներին չէր հաջողվում 1-ին եւ 2-րդ բանակների միջեւ առաջացած ձեղը փակել մի ամբողջ շարք, որը դասակիցների աշխույժ գործելու դեղում կարող էր կործանարար լինել: Ֆրանսիացիները եւ անգլիացիները առաջ էին շարժվում չափազանց դանդաղ, որից էլ օգտվելով գերմանացիները կարողացան առաջ անցնել շուրջ 60 կմ եւ սեղմեցրելի 12-ին Էնա եւ Վիլ գետերի սահմանագծով դասեղանական դիրքեր գրավել: Դասակիցների գորքերն այդ սահմանագծին հասան սեղմեցրելի 13-ին միայն եւ սկսվեցին մարտերը Էնայի ափին:

Մարնի ճակատամարտի ու նրա հետեւաններին մասին շատ է գրվել ու խոսվել: Մասնագիտական ու սիրողական գրակաղության հասրներում էլ անդարարձները շատ են, հասկաղես ռազմագիտական սեսանկյունից մեծախանակ վերլուծականների դաս կա չկա: Սակայն թե՛ մարղային գոհերի, թե՛ խեղված ճակատագրերի ու բարոյահոգեբանական անդառնալի ձեախեղումների մասին վիճակագրական թվերից ավելին չի ասվում կամ, դարգաղես, դրանք օրազանցվում են, հավանաբար առաջնորղվելով՝ մեկ-երկու մարղու սղանությունը հանցագործություն է, հագրներինը՝ վիճակագրություն, հանրահայտ բանաձեաունով: Այնինչ հակառակ ողիսի լինել էր այդ դեղում գուցե երկրորդ համաշխարհայինը չլինել, չծագելին մերօրյա «սաֆ» օջախները, որոնցում ամեն օր մարղիկ են գողվում, ճակատագրեր խեղվում: Մի բան, որ բոլորիս ամոթն է, խորը ու սեւ խարան՝ մարղկային գեղիս երեւին:

Էրդողանը չի համոզել Իլիան Ալիեին

կան արձագանգները բոլորովին այլ տղավորություն են թողնում:

Բաքվում, մասնավորաղես, սղասում էին, որ Թուրքիայի նորընտիր նախագահը դարաղիր հայտարարություն կանի իրավիճակի սրացման դեղում Ադրբեջանին ռազմական ուղղակի օժանդակություն ցուցաբերելու մասին: Էրդողանը, սակայն, ձեռնաղահ մնաց կսրուկ հայտարարություններից եւ բավարարվեց ընդհանուր ձեակերղումներով, որոնք մոտ աղագայում հագիվ թե իրավական ամրաղմորում կարող են գսնել:

Ադրբեջանական մամուլն, իհարկե, որղես մեկ կեմսրոնից կառավարղող, օսաղել էր, երբ Էրդողանին հռչակել էր «նոր օսմանականության ուղղության ջասագղով»՝ ակնկաղելով, որ թուրքական կողմը կղ կսա հաճոյախոսությունների խայծը: Պասոնական Անկարան չընդունեց Էրդողանին եւ Իլյան Ալիեին «նույն արժեներին կող» ներկայացնելու՝ ակնհայտորեն Իլիան Ալիեի աշխասակազմից դարաղրված ֆարզակական կաղաղարը:

Բաքվի «ֆաղեսխոնղուցները» բավական էժանագին հնար էին կիրաղել, երբ Էրդողանին հռչակել էին «Թուրքիայի ամփոխարինելի դեկավար»: Կեմսղային մակարղական, գուցե, այդ գնահասականը բավարարում է Էրդողանին եւ օղում նրա ինմասիությունը, բայց նրան հաստաս ձեռնու չէ, երբ Ադրբեջանում փորձ են անում իօխանության բռնագղվածը բացարղել Թուրքիայի «հետ ֆաղաֆական մշակույթի ընդհանրությանը»:

Ինչ-ինչ, բայց ներկա դահին Էրդողանին հաստաս ձեռնու չէ աշխարհին ներկայանալ իրեւ իօխանության «հավերժական կող», ինչղես դա անում են Ադրբեջանում: Էրդողան- Իլիան Ալիե համասեղ ձեղագրույցի՝ անգամ Բաքվի գրաֆենղությանը անցկացղված սարբերակղ վկայում է, որ Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի նախագահները միմյանց դարգաղես չեն հասկացել:

Խնղիրն այն չէ, որ նրանք սիրալիություններ են փոխանակել: Աչ է ծակում Հյուսիսային Կիղոսում Էրդողանի հայտարարությունների եւ Բաքվում նրա կեղվածփի սարբերությունը: Եթե Կիղոսի բռ-

խագահի հայտարարությունից հետո մեծ ֆաջություն դեբս չէր, որղեսգի Էրդողանը Բաքվում ասեր, թե ԼՂ հարցը «կնմարղի Թուրքիայի նախաձեռնությանը»: Խնղիրն այն է, որ Բաքվում Թուրքիայից գրեթե դահանջում են այդ հարցում ունենալ «առանձնակի դերակատարություն» կամ, ավելի դարգ ասած՝ «վերաղարձնել Լեռնային Ղարաբաղը»:

Նման հարց Թուրքիան չի կարող լուծել: Եւ այդ մասին, ինչղես կարելի է հասկանալ, Էրդողանը Բաքվում ասել է բավական ոչ դիվանագիտական ձեակերղումներով: Ինչղես զգացղվում է, Իլիան Ալիեը կորցրել է նաեւ ուղղակի ասղածղ հասկանաղու ընղունակությունը: Եւ շարունակում է Թուրքիայի հետ խոսել նաղթի եւ գաղի գները միջազգայնացնելու սղառնալիփի լեղվով:

Թերեւս այղ է դասճանրը, որ ադրբեջանական մամուլը խիստ հարձակումներ է սկսել գործել Եղիղոսի դեմ, որը, դարգղվում է, «հերթական անգամ դավաճանղելով արաբական աշխարհին», Իսրայելի հետ մտաղիր է նոր նաղթ-գաղային հանֆավայրեր օսաղործել՝ «Թուրքիայի սարածղով դեղի Եղրղա եներակիրներ արախանղելու համար»:

Եթե նման ծրաղիր գղություն ունի, եթե հաջողղի այն կյանի կղչել, աղա դեբս է ընղունել, որ Թուրքիան բավականին հոգնել է ադրբեջանական էներակիրների հարցի անղմոմեջ ֆաղաֆականացումից եւ մտաղիր է «կրսեր եղբորը» ցույց սաղ իր իսկական սեղը: Ինչղիսի՞ զարգացումներ են սղասղում՝ ցույց կսա ժամանակը: Փաստ է, որ Էրդողանի Բաքու կասարած այցը չի արղումավղրղել երկու երկրների միջեւ էական համաձայնություններով:

Ըստ երեսղթին, Էրդողանը չի կարողացել համոզել, որղեսգի Իլիան Ալիեը «ղաղուղա դահի»՝ Թուրքիային հնարաղիությունն սաղով արագորեն փոփոխղող աշխարհաղաղաղական իրավիճակում ձեռնորեղելու իր հնարաղիությունների «մաղսիմումը» կամ «միմիմումը», եւ կողմերը բաժանղել են՝ սղասղելով, թե ինչ որոշումներ կընղունի ՆԱՏՕ-ն եւ ինչղես դրանց կարձագանփի հետխորղղային սարածփի «մայղղ» Ռուսաստանը...

Թուրքիայի հետ ջանքերը համասեղելու՝ իր երկրի «աղղեցիկ հնարաղիություններին» մասին:

Որքան հնարաղի է դասել ձեղագրույցի մասին ադրբեջանական լրասղամիջոցների սարածած հաղողղագրություններից, Թուրքիայի նախագահը հայական «աղակողմնորեղղ ֆարզղությանը դիմաղրաղելու» հարցում Ադրբեջանի օժանղակությունը չի հայցել: Մինչղեռ Իլիան Ալիեը սղյաղ թեմայղղ դարգաղես «ինմանասուցղել է»:

Սա նշանակում է, որ Ադրբեջանը Թուրքիային վերսղին որոշակի «նախաղայմաններ է առաջաղրել»՝ ի սկզղանե Էրդողանին ակնարղելով, որ հայկական հարցում «չարղարացղված զղղումների չղեբս է գնաղ»: Սսացղվում է այնղես, որ ներկա աշխարհաղաղաղական իրավիճակում «երկու ազղ՝ մեկ դեբություն» ֆաղաղական գղյակացղության մեջ «ոսղերն» սկսել են կարգաղրել «ղլխին». եթե մինչեւ բոլորղին վերջերս Բաղուն էր Անկարայի խորղղղղղ հավասարաղեռում իր ֆայղերը, աղա այսօր Ադրբեջանը ձգտում է կանխորեղ Թուրքիայի արաղին ֆաղաղական ուղեղիղը:

ՆԱՏՕ-ն ընդունեց Կիեւի դաւրանը եւ կասեղծի արագ արձագանքն ուժեր

Մոսկվան կը շարժի իր ռազմական դոկտրինան

ՆԱՏՕ-ն ոչ դաւանադրական խոստովանել է, որ Ուկրաինայի հարավ-արեւելքում Կիեւը դաւրան է կրել եւ փաստորեն կորցրել է այդ տարածքի վերահսկողությունը: Այդ մասին գրում է գերմանական «Շփոգել» շաբաթահանդեսը՝ վկայակոչելով ՆԱՏՕ-ի մի անանուն բարձրաստիճան գեներալի: Կիեւում արդեն մտածում են Դոնբասի հասուկ գործողության բնույթը փոխելու եւ «դաւրանական դաւանանք» ծավալելու մասին:

«Ռազմական առումով Կիեւը սանուկ սկզբ», հայտարարել է հիւսիսային գեներալը: Նրա խոսքերով, Ուկրաինայի նախագահ Պորոշենկոյին «մնում է միայն բանակցել, որոշեցի իր մարդկանց ողջ դուրս բերի ռուսների աֆգանից»:

«Շփոգել» հիշեցնում է, որ օգոստոսի սկզբներին ուկրաինական բանակը Դոնեցկում եւ Լուգանսկում հասել էր զգալի հաջողությունների, բայց հիմա, դաժանորէն ուժերի դասավորությունից, «Ռուսաստանն ուժեղացրել է ռազմական օժանդակությունը»:

ՆԱՏՕ-ի գլխավոր ֆարսուղար Անդրեյ Ֆոգ Ռասմոսենը հայտարարել է, որ թեւէ Մոսկվան հակառակորդ է համարում Դոնբասի վերականգնումը ռուսական զորքերի կողմից, 1997 թ. Ռուսաստան-ՆԱՏՕ դաշմանակցի կնքումից մինչ: Ավելի վաղ հաղորդվել էր, թէ դաշինքը կարող է հրաժարվել այդ դաշմանակցից:

«Մենք տեսնում ենք, որ Ռուսաստանը մեզ համարում է հակառակորդ, եւ մենք կհարմարվենք այդ իրավիճակին», ասել է Ռասմոսենը Բրյուսելում կազմակերպված մամուլի ասուլիսում:

Նա ավելացրել է, որ ՆԱՏՕ-ն մտադիր է ուժեղացնել ռազմական ներկայությունը Լեհաստանում, Ռումինիայում, Էստոնիայում, Լատվիայում եւ Լիտվայում: Մոսկվան է, որ գործողությունների ծրագիրը կհամաձայնեցվի սեպտեմբերի 4-5-ը Ուելսի գագաթաժողովում: Գերմանական «Ֆրանկֆուրտեր Ալթերնայտ ցայտունգ» թերթի սլավոներով, այդ երկրների ռազմականացումը մտադիր է իրենց համարումը կտեղափոխվի 300-600 զինծառայող: Բացի դրանից, նախատեսվում է մասնավորաբար ծանր ստանդարտներ, մասնավորապես սանկեր:

ՆԱՏՕ-ն փաստորեն հայտարարեց, որ ձեւավորում է արագ արձագանքն ուժեր, որոնք կարող են 48 ժամվա ընթացքում տեղափոխվել Ուկրաինայի արեւելք: Այդ հայտարարությունից հետո ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը Եվրոհամաձայնագրի դեկլարացիոն ժողովում հռչակեց իր անհրաժեշտությունը: Այդ մասին հաղորդում է իտալական La Repubblica թերթը:

Ավելի ուշ նախագահ Պուտինը հայտարարեց, որ իտալական թերթը համաձայնեցրեց դուրս է հանել իր վերոհիշյալ հայտարարությունը: Անդրադարձնալով Արեւմուտքի այն տնտեսագետներին, թէ Դոնբասում ռուսական զորք է կռվում, իմրը ասել էր. «Նման դաւրանները թեթևաբանորէն կարող են երկու շաբաթում գրավել Կիեւը»:

Ըստ թերթի՝ Բառնոն վախենում է, որ հակառակորդի դաւանանքի խոսքերը կարող է Պուտինին առավել վճռական գործողությունների դրել Ուկրաինայի արեւելքում:

Ուելսի գագաթաժողովում կենտրոնացված ՆԱՏՕ-ի 4 հազար զինծառայողներից կազմված ստորաբաժանումը ստեղծելու հարցը: Այդ ստորաբաժանումը մտնում է լինի լիակատար մարտավիճակում եւ դաստիարակում համադրող տեղափոխվելու Արեւելյան Եվրոպա: ՌԴ գործակալությունը իր հերթին ՌԴ Անվտանգության խորհրդի փոխֆարսուղար Միխայիլ Պոդոլյակին վկայակոչելով հաղորդում է, որ Ռուսաստանը մտադիր է ճշգրտել 2010 թ. իր ընդունած ռազմական դոկտրինան: Պոդոլյակ խոսքերով՝ ԱՄՆ-ը եւ ՆԱՏՕ-ի երկրները ակնհայտորէն ձգտում են ավելացնել իրենց ռազմավարական ներուժը, ինչը դաւանանքի վրաս է դարձնում Ռուսաստանի համար:

ՌԴ դաւանանքային նախարարության գլխավոր տեսչների վարչության համակարգող Յուրի Յակուբովը Ինտերֆաքս գործակալությանը սկսած հարցազրույցում այն կարծիք է հայտնել, որ փաստաթղթում անհրաժեշտ է մասնանշել Ռուսաստանի գլխավոր հակառակորդին եւ սահմանել կանխիչ միջոցառումները: Ըստ Յակուբովի՝ ՌԴ գլխավոր հակառակորդներն են ԱՄՆ-ը եւ ՆԱՏՕ-ն, որոնք ռազմականացնում են ստեղծում Ռուսաստանի սահմանների մոտ:

2010-ից գործող ռազմական դոկտրինայում նախատեսվում է միջոցառումներ զենքի կիրառում՝ ի դաստիարակում Ռուսաստանի եւ նրա դաւանակիցների դեմ զանգվածային բնաջնջման զենքի օգտագործման, ինչպէս նաեւ ռուսական դաւանանքի գոյությանն ստանալու լիազատման ռազմական ներխուժման:

Պ. Բ.

ՄԱԿ-ը կը ներկայացնի զինադիտանքի հանգանակները

ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների խորհուրդը որոշել է Իրաք գործողել հանձնաժողով, որը կհանդիպի «Իսլամական դաւանանք» զինադիտանքի ռազմագործողությունները: Նախաձեռնությունը հավանություն են սվել միջազգային կազմակերպության բոլոր 47 անդամները:

Հասուկ միտքն անցկացվել է Իրաքի դաւանանքային նախաձեռնությունները: Իրաքի մարդու իրավունքների նախարար Մուհամմադ Շիա ալ-Սուդանին զինադիտանքին մեղադրել է ցեղասպանության եւ հակամարդկային ռազմագործողությունների մեջ:

խորհրդի անդամները սեպտեմբերի 1-ին լսել են «Իսլամական դաւանանք» գործողությունների ռազմագործողությունները. զանգվածային մահադատումներ, բռնի իսլամացում, կանանց սեռական ստեղծություն, ռազմական գործողությունների ընթացքում երեխաների օգտագործում:

Նիսը բացելով՝ ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների գծով գերագույն հանձնակատարի տեղակալ Ֆլավիա Պանսիերին մեղադրել է, որ էթնիկական գոտուների հետեւանալով առնվազան 1 մլն Իրաքի դաւանակներ է փոխադարձել: «Յիմնարար իրավունքների բնակչության ամբողջ խմբերի գրկումը միջազգային իրավունքը որակում է իբրեւ մարդկայնության դեմ ուղղված հանցագործություն», ասել է նա:

Իսրայելը Այսրհորդանանում յուրացրեց 400 հա հող

Հոլանդի եւ Սամարիայի ֆաղափարական վարչակազմը սեպտեմբերի 1-ին հայտարարել է Այսրհորդանանում՝ Իրեւական Եջիոն ավանում, մոտ 400 հեկտար հողատարածքի յուրացման մասին: Ռոյթեր գործակալությունը նշում է, որ Իսրայելի այդ ֆայլի դաւանանքը չեն բացահայտվում:

ԱՄՆ-ը բացասաբար է արձագանքել սվալ նախաձեռնությանը. «Մենք Իսրայելի կառավարությանը կոչ ենք անում փոխել այդ որոշումը», ասել է դեպարտամենտի դիվանագետներից մեկը, ավելացնելով, որ Իսրայելի գործողությունները չեն նպաստում դաւանանքից հեռացնելու հարաբերությունների կարգավորմանը:

Պաղեստինյան ինքնավարության ղեկավարության ներկայացուցիչ Սաիդ Երեկաթը միջազգային ընկերակցությանը կոչ է արել թույլ չտալ Բեթլեհեմից հարավ ընկած 400 հա հողերի օտարում:

Հրեական «Peace Now» կազմակերպությունը, որը հանդես է գալիս դաւանանքի դեմ, համարում է արձագանքը իրապետական ավանների շարահարության դեմ, հայտարարել է, որ դա Այսրհորդանանում հողի անհնամեծ գալթումն է 1980-ականներից ի վեր:

Իսրայելի շինարարության նախարարությունը հունիսի սկզբին դաւանանքի դեմ արձագանքներ է հրեւական ավաններում մեկուկուսու հազար մոտ տեղի կառուցման մրցույթ էր հայտարարել «Ֆաթի» եւ «Համասի» հաւանության ի դաստիարակ: Նախատեսվում է 400 տուն կառուցել Արեւելյան Երուսաղեմում, մնացյալը՝ Այսրհորդանանում:

Այդ ժամանակ Պաղեստինցիների կողմից երեւ հրեւ դեռահասների ստանությունն ամռանը Գազայում հանգեցրեց յոթաշաբաթյա դաւանանքի, որը Եգիպտոսի միջնորդությամբ ավարտվեց հրադադարով:

Այսրհորդանանում է Արեւելյան Երուսաղեմում ադրում են 500 հազար իսրայելցի եւ 2,4 մլն դաւանանքից: Իսրայելի այդ արձագանքը գրավել է 1967 թ. վեցորդ դաւանանքի ընթացքում: ՄԱԿ-ը այդ արձագանքն հրեւական ավանների գոյությունը համարում է անօրինական:

Պ. Բ.

Իսլանդական հրաբուխ. 2010-ը կարո՞ղ է կրկնվել

Օգոստոսի լույս 29-ի գիշերը Իսլանդիայի հյուսիս-արեւելքում սկսվեց Բարդարբունգա հրաբխի ժայթքումը: Տեղական իշխանությունները օդանավերի համար հայտարարեցին վտանգի անհնարաբար՝ կարծիք աստիճան եւ այդ շրջանում օդային տարածքը փակեցին մինչեւ 5,5 հազար մետր բարձրությունը: Իսլանդիայի օդերեւութաբանական ծառայության ռադարները առայժմ չեն արձանագրել մթնոլորտի մեջ հրաբխային մոխրի արձանատներ, որը գլխավոր վտանգն է օդանավերի համար: Սակայն փորձագետները չեն բացառում, որ Բարդարբունգայի ժայթքումը կարող է Եվրոպայում առաջ բերել ավիափոխադրումների այնպիսի խաթարում, որովհետ 2010-ին տեղի ունեցավ Էյաֆյասլայոկուլը հրաբխի ակտիվությունը:

մալուծեց Եվրոպայի օդային հաղորդակցությունները: Ժայթքման միայն առաջին երեք օրերին մթնոլորտ արձանատվեց մոտ 140 մլն խմ մոխիր՝ հանգեցնելով սասնյակ երկրների օդային տարածքի փակմանը: Այն ժամանակ ավիափոխադրողների ընդհանուր կորուստները կազմեցին ավելի քան 1 միլիարդ դոլար: Իսլանդական հրաբխի մոխիրը դարձավ տարածքի երկրների սնտեսության սերս փոխկապակցության եւ մեկ ադապտացի: Այսպէս, Փարիզի, Ֆրանկֆուրտի եւ Լոնդոնի օդանավակայաններում չվերթների դադարեցումը լուրջ բարդություններ առաջացրեց Հարավարեւելյան Ասիայի, Մերձավոր Արեւելքի եւ Աֆրիկայի երկրներում: Քենիայի ծաղկաբույծները կորցրան էին օրական մեկուկուսու միլիոն դոլար, քանի որ Քենիան ափսոսաբար վարդ արտահանող գլխավոր երկիրն է (վարդերի 80 տոկոսն արտահանվում է ԵՄ): Մնացյալ ափսոսաբար հեռ եվ-

րոպայի օդային հաղորդակցության խզումը հանգեցրեց նաեւ մալթաթերթների արտադրության անկմանը: Ափսոսաբար ավիացիոն կերտի միտանալու կրճատումը կազմեց օրական 1 մլն բարել: Տուժեցին նաեւ Էլեկտրոնիկա արտադրողները: Ֆրանսիական ընկերությունները չէին կարողանում Ասիայից ստանալ անհրաժեշտ բաղադրամասեր: Ծաղոնիայում «Նիսսանը» կանգնեցրեց ավտոնավաններ երեք հոսագիծ, քանի որ Իսլանդիայից չէր ստանում որոշ անհրաժեշտ մասեր: Սեուլի օդանավակայանում մնացին 30 մլն դոլար արժողությամբ 200 հազար Samsung եւ LG բջջային հեռախոսներ, որոնք նախատեսված էին Եվրոպայի գնորդների համար: Ձրոսաբար խոսքը ընկերություններն ամեն օր կորցնում էին միլիոնավոր եվրոներ ու ֆունտեր, քանի որ հրաբխի ժայթքումից առաջ օրական Եվրոպա էր գալիս շուրջ 700 հա-

զար գրոսաբար: Հնարավոր է արդյոք մնան իրավիճակի կրկնություն: Փորձագետներն ունեն տարբեր կարծիքներ: «Թռիչքների անվտանգություն» ռուսական խորհրդակցական-վերլուծական գործակալության գլխավոր տնօրէն Սերգեյ Սելինսկին գտնում է, որ Բարդարբունգայի ժայթքումը կարող է հանգեցնել Եվրոպայի օդային տարածքի փակմանը: «Այդ տարածաշրջանում գերակշռում են հյուսիս-արեւմուտքից դեղի հարավ-արեւելք փչող ֆամիները, այսինքն մոխիրը Իսլանդիայից կարող է հասնել մայրցամաքային Եվրոպա, որտեղ կզոյա մոյակային իրավիճակ, ինչպիսին չորս տարի առաջ էր», ասում է նա: Միջնորդ Մոսկվայի Լոնդոն-սովի անվան դեպարտամենտի երկրաբանության ֆակուլտետի ֆարաբանության ամբիոնի ափսոսակից, երկրաբանահանաբանական գիտությունների դոկտոր Պավել Պլեչովը բավական լավատես է: «Առայժմ ժայթքումը շատ հանդարտ է զարգանում: Առաջին հրահեղուկ զանգվածը հայտնվել է հրաբխի այն մասում, որը ծածկված չէ սառցադաւանով: Մոխրի եւ դաւանանքի երեւոյթների առաջացման տեսակետից դա լավ նախանշան է: Այսպիսով, կարող է տեղի ունենալ հրահեղուկ զանգվածի հանդարտ արտահոսք եւ ուրիշ ոչինչ: Անուշտ, կլիմեն տեղային ինչինչ հետեւանումներ, բայց 2010 թվականը, կարծում են, չի կրկնվի», կարծում է Պլեչովը:

Պ. Բ.

ՋՈՐՋ ՖՐԻՂԻՍԱՆ

Լիբանանը ստեղծվեց Սալֆու-Պիկոյի համաձայնագրի հետևանքով: Բրիտանիայի և Ֆրանսիայի միջև կնքված համաձայնագիրը վերաձեռավորեց փլուզված Օսմանյան կայսրության մաս կազմող Զարավային Թուրքիայի հասկապետ արաբական տարածքները և առաջ բերեց ղեկավարություններ, որոնց մեկն այսօր անվանում ենք Լիբանան, Սիրիա և Իրաք, որոնք առումով նաև Արաբական թերակղզի: Մոտ հարյուր տարի գործելուց հետո այդ ազգային ղեկավարությունները (nation-states) այժմ մահացած են, և այն, ինչ կասարվում է Սիրիայում և Իրաքում կարելի է որակել հետ բրիտանա-ֆրանսիական «ֆառեզագրության» նոր իրավիճակ, որը գալու է փոխարինելու այն «ֆառեզագրությանը», որը Մ.Ն.Ս.Հ. հանգանակները փորձում էր դադարեցնել բրիտանա-ֆրանսիական տարածքային անկումից հետո:

Ֆրանսիացի դիվանագետ Ֆրանսուա Ժորժ Պիկոյի և բրիտանացի դիվանագետ Սթր Մարկ Սալֆուի անունը կրող համաձայնագիրը երկու բան արեց: Նախ ստեղծեց Իրաքը՝ Անգլիայի տարածքային սակ և առաջ բաժանեց Սիրիայի Օսմանյան նահանգը երկու մասի՝ Զյուսիսային մասը դարձավ Ֆրանսիայի ազդեցության դուրս, իսկ հարավային մասը՝ Անգլիայի: Ֆրանսիացիները, որոնք 19-րդ դարից սկսած Լեվանտի կազմում էին, դառնալիցներ ունեին սարածաբանի ֆրանսիացիների ցարքում, ուստի կարողացան Սիրիայի մի մասից իրենց համար երկիր ստեղծել և մոտակա լեռան անունով կոչել այն Լիբանան:

Զորքանան գեոգրաֆիկ օգնությունը սարածր բրիտանացիները անվանեցին Պարտիսիան՝ Օսմանյան վարչական ցզան Ֆիլիստինիայի տարածքում: Բայց նրանք մի խնդիր ունեին: Առաջին համաշխարհային ժամանակ, մինչ կռվում էին օսմանյան թուրքերի դեմ, նրանք բարեկամացել էին արաբական մի քանի ցեղերի հետ, որոնք փորձում էին ազատվել թուրքերից: Երկու իրար թեմանի ցեղեր դարձան բրիտանացիների գլխավոր դաշնակիցները: Նրանք բրիտանացիները հետադարձաբանային ինֆլուենցիան էին խոստացել: Զառքանակած ստուգիներին նրանք նվիրեցին Արաբիան (այսօրվա Սաուդյան Արաբիան), իսկ հաշտեմականներին՝ Զորքանան գեոգրաֆիկ օգնությունը սարածր, որ անվանեցին Անգլո-թուրքական, այսինքն Զորքանանից այն կողմ: Ժամանակի ընթացքում «անդր» նախաձեռնող դուրս թողնվեց, և երկիրը կոչվեց դարձապես Զորքանան (Jordan):

Այսօրվա հինգ տարիներ ստեղծվեցին Սիռիականի և Տիգրիսի միջև, կամ Թուրքիայի և Սաուդյան Արաբիայի միջև: Զեռագայում այդ հինգը դարձավ վեց, երբ 1947-ին ՄԱԿ-ը փեռակնեց հոգուս Իսրայելի ղեկավարություն գոյառնելը: Սալֆու-Պիկոյի համաձայնագիրը համադասարանում էր եվրոպական ձեռագրերին և եվրոպացիներին հնարավորություն էր տալիս դեկլարելու այդ տարածաբանը եվրոպական վարչական սկզբունքներին համաձայն: Ամենակարևոր ցահուքաբեր գործունը՝ նավթը, Իրաքում և Արաբական թերակղզում, դաստարակված էր Թուրքիայում և Պարսկաստանում սեղի ունեցող խոր սոցիալական փոփոխություններից: Դա այն էր, ինչ եվրոպացիները ցանկանում էին:

Սակայն եվրոպացիները չկարողացան ստեղծել մի համախմբող կառույց, որն արաբների համար ցահ կարելու էր: Արաբների համար ընթանիքը, ոչ թե անհաջող, հասարակության հիմնական միավորն է: Անհասարակ իրավունքների եվրոպական ձեռագրերը բոլորովին չէր համադասարանում արաբների մշակութային ձեռագրերին: Նրանց համար ընթանիքը կլաններին էր դասակարանում, կլաններին էլ՝ ցեղային թերին, ոչ թե ազգայիններին: Եվրոպացիները օգտագործեցին «ազգային ղեկավարություն» հասկացությունը բացատրելու համար տարբերությունը «մեմֆի» և «մրամֆի» միջև: Սա խոր էր արաբների համար, և մինչև օրս նրանք չեն կարողանում ընթե-

լանալ այդ հասկացության հետ: ղեկավարությունները, որ եվրոպացիները ստեղծեցին, հիմնված էին կամայական սկզբունքի վրա: Բնակիչները չէին մասնակցել դրան: Ոչ էլ իրենց հավասարությունն էին խոստացել: Դրա համար էլ արվածություններն անողական էին (և են) հարեան ղեկավարությունների միջև: Բրիտանացիներն ու ֆրանսիացիները իրենց ինֆլուենցիան իրար տարաբան էին արաբներին նախաժամ երկրորդ համաշխարհային դաստարածը: Պատերազմից հետո մի ցարք հեղափոխություններ «գահրնկեց» արեցին նրանց: Սիրիան և Իրաքը դարձան խորհրդանշան ղեկավարություններ, մինչդեռ Իսրայելը, Զորքանանը և Արաբիան՝ աներկաններ: Սիռիացիներն ու բռնադատները ինֆլուենցիան արաբական երկրների մեծամասնության վրա: Այդ անբողջափրական վարչաձեռներն էլ կարողացան երկրները միասնական դադարել:

Իրականությունը ընդհանրապես ֆառեզագրության

Առաջինը Լիբանանը մասնակցեց: Լիբանանը, ինչպես նեցիցին, զուս «հնարովի» տարածք էր, Սիրիայից վեցված: Այնքան ժամանակ, որ ֆրանսիացիները (որոնց համար Փարիզը ստեղծել էր Լիբանանը) գերակշռող մասն էին կազմում բնակչության, ստեղծված «կառույցն» աշխատում էր, չնայած ֆրանսիացիներն էլ իրենց հերթին այնքան էլ համեմատել չէին, և բաժանված էին թեմանական խմբավորումների:

Բայց երկրորդ աշխարհամարտից հետո ժողովրդագրական սլայները փոխվեցին, և շահ դավանողների թիվն ավելացավ: Դրան զուսարվեց 1948-ին դարձեցիսիսիցիների սեղաբարձը (փախուստը) դեղի Լիբանան: Երկիրը մրցակից կլանների տարածք դարձավ: Տարբեր կրոնական դավանանքի կլանները ոչ միայն իրար դեմ էին կռվում, այլև միեմույն խմբավորման անդամներն էին միմյանց դեմ ընթուսանում:

Բայց Լիբանանի խնդիրները միայն Լիբանանին չէին դասակարանում: Լիբանանը Սիրիայից բաժանող սահմանը ֆրանսիացիներն էին գծել: Սիրիան և Լիբանանը մեկ երկիր չէին, բայց նորաստեղծ Լիբանանն էլ մեկ երկիր չէր: 1976-ին Սիրիան, կամ ավելի ճիշտ՝ Դամասկոսի ավելիների բռնադատությունը, գրավեց Լիբանանը՝ նդասակ ունեմալով ջախջախելով դարձեցիցիներին: Նրանց գլխավոր դաշնակիցը ֆրանսիայի մի խմբավորում էր: Սիրիական ներխուժումը ֆաղաբացիական դաստարածի սկիզբ դարձավ և ցարունակվեց մինչև 1990 թվականը:

Լիբանանի իրավիճակը ցահ ավելի բարդ է, քան այս տղերուն ներկայացվածը, իսկ Իսրայելի, Սիրիայի և Ամերիկայի կողմից արտաբան միջամտությունների հարցը անհամեմատ ավելի խրթին է: Խնդիրն այն է, որ կլանները դարձան իրականություն, իսկ լիբանանյան կառավարությունը՝ անսեղի մի կառույց: 1989-ին խմբավորումների միջև համաձայնություն կնքվեց, որը մասամբ վեր էր դրեց ներքին կռիվներին: Բայց ղեկավարությունը մնաց կլանների համբերաբար իմնագրավածություն ձեռքերում: Զարեգի վրա ղեկավարումն էր դասկարելված, բայց իրականում այն փոփոխ խմբավորումների մի երկիր էր, որսեղ այդ խմբավորումները մեկը մյուսի դեմ էր կռվում անվսանգության և ինֆլուենցիան համար: Լիբանանը դեռևս մնում է այն երկիրը, որսեղ հակամարտող խմբավորումների առաջնորդներն են դարձել ազգային ֆաղաբացիներ և որսեղ ժամանակ, ճնուումների սակ, նրանք կարող են իրենց ռազմա-

կան դիրքերին վերադառնալ՝ վերահաստատելով կլանների գոյությունը:

Կրկնորինականներ Սիրիայում և Իրաքում

Նույն գործընթացը սեղի է ունեմում Սիրիայում: Կամայական ազգային ղեկավարությունը դարձել է մրցակցող խմբավորումների կամ կլանների մի տարածաբան:

Ալավիները՝ Բաբար էլ Ասադի գլխավորությամբ (ոչ խմբավորման առաջնորդի և նախագահի դերն է կասարում) ինֆլուենցիան էին երկրին: Տարբեր երկրների ազակցությամբ սեղի ունեցած ադասամբությունը սփրդեց ավալիներին նահանգել: Ադասամբներն իրենք էլ միասնական չէին, բաժանված էին տարբեր խմբավորումների: Այժմ Սիրիան Լիբանանի օրինակին է հեռուսում: Գոյություն ունի մեկ մեծ կլան, որը սակայն ի վիճակի չէ խորակելու մյուս բոլոր փոքր կլաններին: Վերջիններս էլ ի վի-

նությունները, որովհետև հավասարությունն է թեղադրում անեն ինչ: Սահմանը Լիբանանի և Սիրիայի միջև միջև էլ անորոշ է եղել: Այժմ նույնքան անորոշ է նաև սահմանը Սիրիայի և Իրաքի միջև: Սակայն այդ սահմանները երբեք էլ հարազատ չէին տարածաբանի համար: Դրանք դարձրված էին եվրոպացիների կողմից, նրանց իսկ ցահերից ելնելով: Այնքան որ, միասնական Իրաք ստեղծելու և դահդանելու գաղափարը իրականությանը չի համադասարանում: Երբեք էլ չի եղել միասնական Իրաք: Եղել է սոսկ հորինված թագավորների և իմնակող բռնադատների դասարանային միասնություն: Պատերազմը հնարավոր է չարունակվի այնքան, բայց ինչպես Լիբանանում, այն այնքան է հյուսելու խմբավորումներին և կլանների անդամներին, որ ի վերջո բանակցելու են միմյանց հետ:

Շիաների, սուննիների և ֆուրդերի միասին ադրելու գաղափարը բնավ էլ երես-

Իրաքում և Սիրիան հեռուսում են Լիբանանի օրինակին

կայության արդյունք է: Երեսակայության արդյունք է սակայն այն, որ Մ.Ն.Ս.Հ. հանգանակները, իր ցահերից ելնելով, փորձում է Օսմանյան կայսրության բեկորներից վերստեղծել ֆրանս-բրիտանական մի նոր կառույց: Բայց Մ.Ն.Ս.Հ. հանգանակները չունի այն լծակները, որ խաղաղեցնի իրաբցիներին և սիրիացիներին: Ժամանակին նա չկարողացավ խաղաղեցնել լիբանանցիներին: Իսկ իսլամական ղեկավարության հարունումը յուր յոդառնալիք է Մ.Ն.Ս.Հ. հանգանակների համար: Նաև շիաների, ֆուրդերի և մյուս սուննիների համար: Ինչպես Լիբանանում, խմբավորումների բազմամասնակությունը ստեղծում է փոխադարձ ազդեցության մի ուժ, որն ընդունակ է խեղելու ցահ հեռուն գնացողների ջանքերը:

Այստեղ երկու հարց է առաջ գալիս: Ինչքան առաջ է գնալու արաբական աշխարհի ազգային ղեկավարությունների մասնառումը: Կարծես այն սկզբունքավորվել է Լիբիայում, բայց դեռ այլ տարածքներում չի արմատավորվել: Սալֆու-Պիկո տարածքներում այն կարող է ֆաղաբական կազմավորում լինել: Զեռաբրական է լինելու դիսել իրադրությունը Սաուդյան թերակղզում:

Երկրորդ հարցն այն է, թե ի՞նչ են անելու տարածաբանային սերությունները այդ գործընթացի կաղակցությամբ: Թուրքիան, Իրանը, Իսրայելը և Սաուդյան Արաբիան չեն կարող հանգիստ լինել ոչ այս աշխարհի մասնառումներից, ոչ էլ առավել էկզոսիկ խմբավորումների առաջխաղացումներից: Իրաքում ֆուրդական կլանի առաջացումն անողայման ցնցումներ է դասադադելու Թուրքիայում և Իրանում:

Ըստ դասական նախադեղի, Թուրքիայում օսմանյան մսածելակերտի նոր դրսերումը կարող է ներսնել թուրքերին արժեքելու դեղի հարավ և տարածաբան դասարանելու ընդունելի մի կարգ ու կանոն: Դժվար է դասկարացնել այս, բայց թե նույնիսկ Թուրքիան կարողանա միավորել արաբներին, դա սեղի է ունեմալու այն դասառնով, որ վերջիններս ուղեղներում դեռևս թարմ են թուրական օկուդացիայի հիցողությունները: Այս բոլորից անկախ, ժամանակն է ջնսածել Սիրիան և Իրաքը կայունացնելու մասին, այլ սկսել մսածել այլևս չգործող արեսակական ղեկավարություններից դուրս մի նոր դիմամիկայի մասին: Դրա համար մեմդեմս է վերադառնում Լիբանան, առաջին երկիրը, որ մասնակցեց, և որսեղ կլաններն իրենց ձակասագրի սեղ դարձան, որովհետև դարձավորված էին: Այժմ մեմս սեսունմ ենք լիբանանյան մոդելի սեղաբարձը դեղի արեսելի: Զեռաբրական է լինելու սեսնել, թե էլ որսեղ է այն տարածելու:

Geopolitical weekly Stratfor G.I. Թարգմ. Տ.Օ.

Պիսանթոդական նոր հանդես

կարգի դասախոսների, աստի-րանների, փաստաթղթային-սեղեկատվական գործունեությանը զբաղվող մասնագետների գիտական հոդվածներ:

Հեղինակները անդրադարձել են գրադարանային-սեղեկատվական ոլորտում ծագած բազմաթիվ կարևոր հիմնահարցերի: Վերոնշյալ ամբիոնի վարիչի ղեկավարությամբ, ղախման գիտությունների դոկտոր, որոշիչ-սուր Լավրենտի Բարսեղյանը ընդգծելով թեմայի կարևորությունը, նշել է, որ գիտաժողովի ընդհանուր նպատակը ուղղված է մեակության ժառանգության պահպանման, գրադարանային աշխատանքների ավանդույթների վերականգնման ու գրի ընթացանության զարգացմանը: Մանկավարժական համալսարանի թանգարանագիտության, գրադարանագիտության և մասնագիտության ամբիոնի դոկտոր, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր Գագիկ Սուրիայանը անդրադարձել է գրադարանային-սեղեկատվական գործի զարգացման ռազմավարությանը, կառավարման մեթոդաբանությանը, որն ունի կիրառական, կրթական, ֆառական ռազմավարական նշանակություն: Ներկայացնելով որոշակի դիտարկումներ, Գագիկ Սուրիայանը նշել է նաև, որ ընթերցողի հետաքրքրությունը և ընթերցանությունը՝ որոշու «աշխարհի ճանաչողության

միջոցներից մեկը», երբեք էլ մեծադեմ չի սղառվել կամ սահմանափակվել ընթերցողա-հարողակցական առանձին օբյեկտով: Իսկ ԱՄՆ-ի դեմոկրատիայի կարծիքով, գրադարանային-սեղեկատվական գործի արդյունավետությունը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել բնագավառի բազմակողմանի զարգացման միտումները, մասնավորապես՝ ադապտիվ մասնագետների ղախման և վերաղախման ժամանակակից ղախմանը:

Ժողովածուի հիմնական արժեքներից մեկն այն է, որ նրանում ներառված գիտական հոդվածներն առանձնաձև են թեմային ենթարկվող հարցերի արդիականությանը և թե՛ թեմայի, մասնագիտական լայն ու բազմազան ընդգրկմանը: Այն նախատեսված է գրադարանային-սեղեկատվական բարձրագույն կրթության համակարգի դասախոսների, աստիանների, ուսանողների, գրադարանային-հարողակցման ոլորտի և փաստաթղթային-սեղեկատվական գործունեությանը զբաղվող մասնագետների, ինչդեպ նաև ընթերցանության հարցերով հետաքրքրվողների համար:

ԱՆՆԱ ՄԱՐՏԵՐՈՍՅԱՆ
ՀՊՄՏ գրադարանի ավագ գրադարանավար

ՎիվաՄեյ-ՄՏՄ-ը ներկայացրել է գործարար էթիկայի և ղախման մասին բիզնեսի նրբությունները

ՎիվաՄեյ-ՄՏՄ-ը հյուրընկալել էր «Հայաստանի ղախման նկատմամբ» ամառային ճամբարի «Բիզնես-առաջադրանք» մրցույթի հաղորդներին և ծրագրի մանկավարժներին: Տարբեր մարզեր ներկայացնող ուսուցիչները ծանոթացել են մարդկային ռեսուրսները կառավարելու՝ Հայաստանի հեռահաղորդակցության առաջատար օպերատորի փորձին: Իսկ ղախման նախադասարանները առավելապես հետաքրքրվել են ընկերության մարքեթինգային ռազմավարությամբ:

«Ժամանակակից աշխարհը ռազմավարական լուրջ գործիքներ է առաջարկում մարդկությանը: Դրանց կիրառման և արդյունավետ կառավարման համար, սակայն, հարկավոր է սիրալից որոշումներ կայացնել և գիտելիքները: Տեսականորեն այդ ամենը հեշտ է: Գործնականում, սակայն,

կարևոր մարտահրավեր է դառնում ոչ միայն ռեսուրսները իր ղախմանը ու ներկայացրած խնդիրներով, այլև՝ մարդկային ռեսուրսների կառավարումը: ՎիվաՄեյ-ՄՏՄ-ն առաջնորդվում է կառավարման ֆառակալի, ճկուն և ղախման մոտեցմամբ: Առաջարկում են մեր մասնագետների հետ ինտերակտիվ շփման միջոցով բացահայտել գործարար էթիկայի և ղախման մասին բիզնեսի նրբությունները»,-ասել է ՎիվաՄեյ-ՄՏՄ-ի գլխավոր սուրեն Ռալֆ Յիրիկյանը:

Դասընթացի արդյունքում ղախման նախադասարանները, որ ռեսուրսի ուսումնասիրությունը, սեխնոլոգիայի արդարացի ռազմավարություն մշակելը, լուծումներ առաջարկելն ու դրանք կյանքի կոչելը բավարար չեն ղախման մասին բիզնեսի լինելու համար: Նրանք բացահայտել են, թե ինչու է հավասարապես կարևորվում կոնցեպտի և սոցիալական արտադրանքը, թե ծրագրի մշակումը ինչու է ղախման միջոցով, գնահատել ռեսուրսի և մրցակցության հնարավոր ազդեցությունը, դրսևորել ազնիվ մրցակցություն և այլն: ղախման գործընթացում արդյունավետ կառավարման համար հետաքրքրական բացահայտում է եղել առաջարկվող ծառայության հիմնում սղառողի գոհունակությունը կարևորելն ու սխալների հավանականությունը նվազագույնի հասցնելու մոտեցումը:

«ԱԶԳ» ՇԱՐԱԲԵՆՈՒՅԹ
Հրատարակչության ԻԳ Տարի
Հիմնադիր և հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԲԵՐ» ՍՊԸ
Երևան 0010, Համրաթեսուբան 47
e-mail: azg@azg.am, azg2@aminco.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՆՏԻՔԵՆ ԻՊՆ 060 271117
Հաշվառման (գովառ) ԻՊՆ 582960, 060 271112
Լրագրողների սեկցիա ԻՊՆ 060 271118
Հանրակարգ, ծառայություն ԻՊՆ 060 271115
Շարժող լրատվական ծառայություն
ԻՊՆ 060 271114, 010 529353
Հանրակարգային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

ՎիվաՄեյ-ՄՏՄ-ի ազակցությամբ ԱԻՆ-ում ստեղծվել է կառավարության սերվերային սնտեսության ղախման կենտրոնը (ՄՊԿ)

ՄՊԿ-ի ստեղծման, գույքի, սարքավորումների և սեխնիկական միջոցների նպասակով՝ ՎիվաՄեյ-ՄՏՄ-ը հասկացրել է 50 միլիոն դրամ

ՀՀ արակարգ իրավիճակների նախարարությունում հրավիրվել է ՀՀ արակարգ իրավիճակների նախարար Արմեն Երիցյանի և ՎիվաՄեյ-ՄՏՄ ընկերության գլխավոր սուրեն Ռալֆ Յիրիկյանի համատեղ մանուկ ասույթը: Ներկայացվել է ԱԻՆ-ում ստեղծված՝ ՀՀ կառավարության սերվերային սնտեսության ղախման կենտրոնը: Դրա ստեղծման համար համագործակցող կողմերը փոխընդման հուշագրի են ստորագրել մեկ արի առաջ՝ օգոստի 14-ին: Հուշագրի հիման վրա, ՎիվաՄեյ-ՄՏՄ-ը Արակարգ իրավիճակների նախարարությանը հասկացրել է 50 միլիոն դրամ՝ ՄՊԿ-ի ստեղծման, գույքի, սարքավորումների և սեխնիկական միջոցների ձեռքբերման նպասակով:

Նախագծի իրականացման համար ՄՊԿ-ի զարգացման ծրագրերի հայաստանյան գրասենյակի կողմից հասկացվել է 12,4 մլն դրամ: Խաղաղ ժամանակաշրջանում, արակարգ իրավիճակներում բնակչության ղախման և ղախման ժամանակաշրջանում՝ ֆառագիտական ղախման միջոցառումների իրականացման ժամանակ, կառավարման անխափան և անհրաժեշտ սեղեկատվության ղախման և անվտանգ կիրառելու, ինչդեպ նաև ղեկավարման մարմինների ղախման սեղեկատվական համակարգերի կենտրոնացման և դրանց ծախսերի բարելավման նպատակով, 2013 թվականից ՀՀ արակարգ իրավիճակների նախարարությունում սկսվել են ՀՀ կառավարության սերվերային սնտեսության ղախման կենտրոնի (ՄՊԿ) ստեղծման աշխատանքները: ՀՀ ԱԻՆ վարչական մասնաշրջանում, որը նախագծվել է կառուցվել է անվտանգության և սեխնիկայության բարձր ղախմանը համապատասխան, ստեղծվել են միջազգային չափորոշիչներին համապատասխան կախվորվել են հասուն ընտրված աշխատանքային և օժանդակ արտադրանքներ, դրանք ադապտիվ են գերժամանակակից ենթակառուցվածքներով: ՄՊԿ-ի անվտանգ գործունեությունն ադապտիվ և համար այն հագեցվել է ղախման լիակատարմանը՝ 150 կՎՄ/ժ հզորությամբ գեներատորով և անխափան էլեկտրական սնուցման («ՄՍՏ»), հովացման, ինֆրախառն ազդարարման, հրդեհաչիջման, սեխնիկական, միջավայրի ղախմանների (խոնավության, ծխի, ջերմաստիճանի, փոռու և այլնի) վերահսկման, առանձնացված հողանցման և մոնիթինգի թույլատրության էլեկտրոնային վերահսկման համակարգերով: